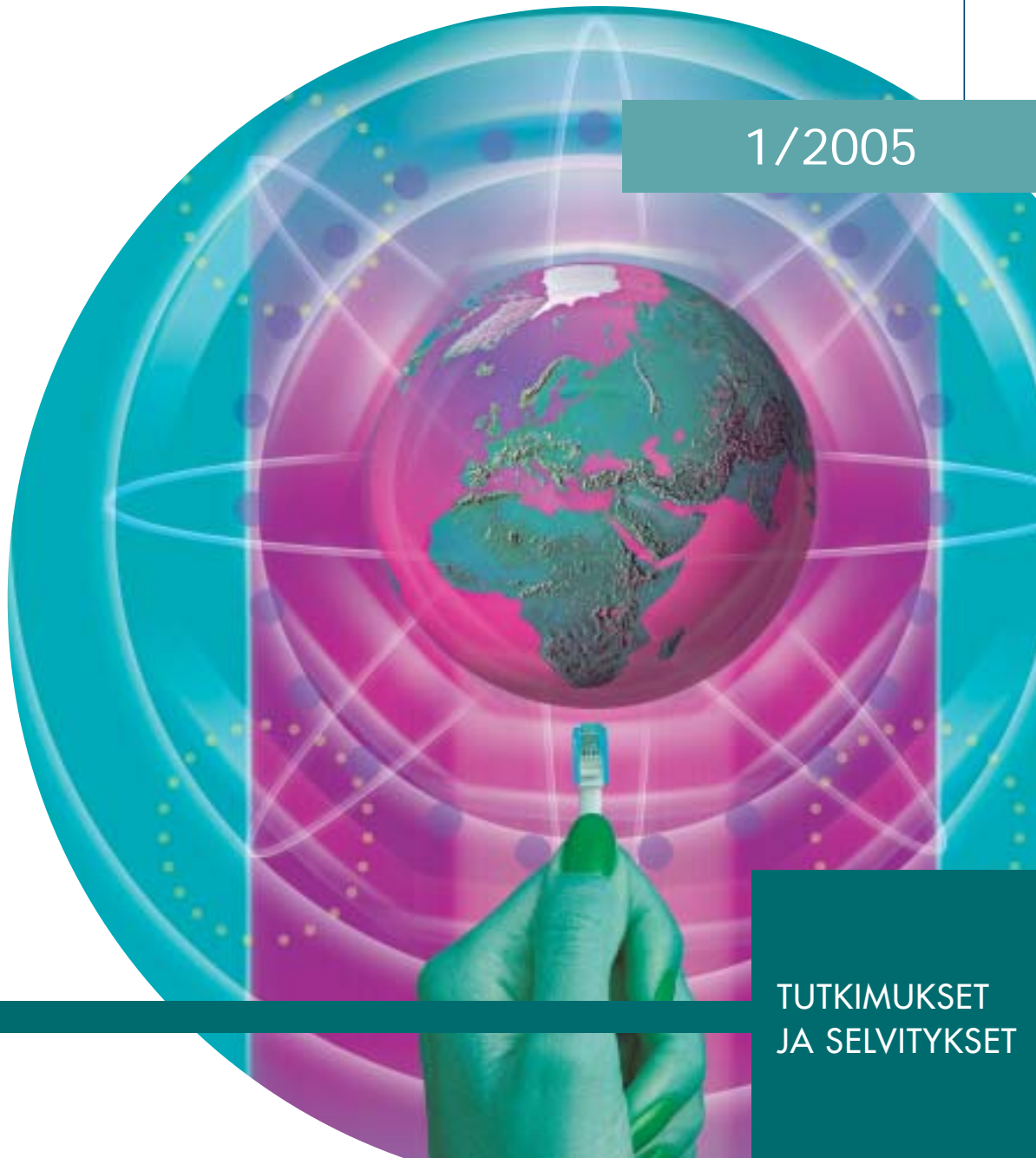

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

ALKOHOLIVERON ALENTAMISEN JA MATKUSTAJATUONTIMÄÄRÄYSTEN MUUTTAMISEN VAIKUTUKSIA

1/2005

TUTKIMUKSET
JA SELVITYKSET

ALKOHOLIVERON ALENTAMISEN JA MATKUSTAJATUONTIMÄÄRÄYSTEN MUUTTAMISEN VAIKUTUKSIA

1/2005

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
VERO-OSASTO

TUTKIMUKSET
JA SELVITYKSET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A
PL 28
00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin

(09) 160 01

Telefaksi

(09) 160 33123

Internet

www.vm.fi

Julkaisun tilaukset

Puh. (09) 160 33165

Taitto

VM/Viestintä

ISSN 1459-3394

ISBN 951-804-506-2 (nid.)

ISBN 951-804-507-0 (PDF)

Editä Prima Oy

HELSINKI 2005

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, toukokuu 2005		
Tekijät	Valtiovarainministeriön johdolla alkoholijuomaveron epävirallinen seurantaryhmä, pj. Irmeli Virtaranta, sihteeri Arja Korolainen		
Julkaisun nimi	Alkoholiveron alentamisen ja matkustajatuontimääräysten muuttamisen vaikutuksia		
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisu on saatavissa Internetistä osoitteesta www.vm.fi/julkaisusarjat		
Asiasanat	Alkoholi, alkoholijuomavero, tupakka, tupakkavero, savuke, EU:n laajeneminen, matkustajatuonti, alkoholihaitat, harmaa talous, inflaatio		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Tutkimukset ja selvitykset, 1 /2005		
Julkaisun tunnistetiedot	ISSN 1455-7614	ISBN 951-804-506-2	
	Sivuja 64	Kieli Suomi	Hinta
Julkaisun myynti/jakaja	Valtiovarainministeriö vero-osasto, puh. (09) 160 33165		
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2005		
Tiivistelmä	<p>Katsauksen tavoitteena on esittää analysoitu yhteenveto 1.3.2004 toteutetun alkoholijuomaveron muutoksen vaikutuksista ja verrata toteutuneita vaikutuksia hallituksen esityksessä alkoholijuomaverolain muuttamisesta ennustettuihin vaikutuksiin.</p> <p>Vuonna 2004 perinteiset saatavuuden rajoittamisen keinot eli korkea vero- ja hintapolitiikka sekä matkustajatuontirajoitukset menettivät vaikutavuuttaan, kun toisaalta alkoholin matkustajatuontia yhteisöalueelta rajoittanut poikkeus päättyi EU laajentui, jolloin matkustajatuonti Suomeen vapautui esimerkiksi Virossa. Suomessa näihin muutoksiin varauduttiin alentamalla alkoholijuomaveroa keskimäärin 33 prosentilla.</p> <p>Alkoholin saatavuudessa tapahtuneiden muutosten seurauksena vuonna 2004 alkoholin kokonaiskulutus kasvoi 9,4 litrasta 10,3 litraan sata-prosenttisenä alkoholina asukasta kohti eli 9,6 prosenttia edellisvuodesta. Alkoholijuomaveron lasku lisäsi Suomessa verotettua eli tilastoitua kulutusta 6,5 prosentilla edellisvuodesta. Tilastoimattoman kulutuksen kasvu oli tätäkin voimakkaampaa 23,5 prosenttia. Kaikkiaan vuonna 2004 kokonaiskulutusta eniten kasvattanut yksittäinen tekijä oli edellisvuodesta lähes kaksinkertaiseksi kasvanut matkustajatuonti.</p>		

Vuonna 2004 alkoholiverotuotto aleni 300 miljoonalla eurolla 1071 miljoonaa euroon eli 21,5 prosentilla edellisvuodesta. Alkoholihaittojen kasvusta on saatu viitteitä poliisitilastoista. Tähän mennessä saatujen tietojen perusteella alkoholiin ja tupakkaan liittyvä harmaa talous ei ole kasvanut. Huhtikuuhun 2005 mennessä verotuotoissa, yleisessä järjestyksessä ja harmaassa taloudessa havaitut alkoholiveronmuutoksen vaikutukset ovat olleet hallituksen esityksessä ennustetun mukaisia.

Kasvaneen kulutuksen aiheuttamat haitat näyttävät ensivaiheessa kääjistyneen suurkuluttajien kohdalla. Kuitenkaan sosiaali- ja terveystaloudelliset vaikutukset ei ole vielä tilastoitua tietoa.

Vuonna 2004 Suomen tupakkamarkkinoilla ei tapahtunut yhtä dramaattisia muutoksia kuin alkoholimarkkinoilla. Kuitenkin matkustajatuonti yhteisöalueelta lukuun ottamatta uusia jäsenvaltioita vapautui ja alkoholin ennustetun matkustajatuonnin kasvun oletettiin houkuttelevan myös tupakkatuotteiden tuontiin. Vuonna 2004 ennusteista poiketen tupakkatuotteiden verotettu kulutus oli edellisvuoden tasolla ja savukkeiden tilastoimaton kulutus väheni, kun matkustajatuonnin ja salakuljetuksen määrä laski edellisvuodesta.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare och datum	Finansministeriet, maj 2005.		
Författare	Den inofficiella uppföljningsgruppen för alkoholdrycksaccis under ledning av finansministeriet, ordf. Irmeli Virtaranta, sekreterare Arja Korolainen		
Publikationens titel	Översikt över verkningarna av sänkningen av alkoholskatten och ändringen av resandeförselbestämmelserna		
Publikationens andra versioner	Publikationen finns tillgänglig på Internet, på webbsidan www.vm.fi/julkaisusarjat		
Nyckelord	Alkohol, accis på alkohol och alkoholdrycker, tobak, tobaksaccis, cigarett, utvidgningen av EU, resandeförseln, alkoholskador, grå ekonomi, inflation		
Publikationsserie och nummer	Studier och utredningar, 1/2005		
Publikationens kännetecknen	ISSN 1455-7614	ISBN 951-804-506-2	
	Sidor 64	Språk Finska	Pris
Beställningar/distribution	Finansministeriet, skatteavdelningen, tfn (09) 160 33165		
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2005		
Sammandrag	<p>Ändamålet med översikten är att ge en analytisk överblick över verkningarna av den ändring av alkoholbeskattningen som genomfördes den 1.3.2004 samt att jämföra de verkliga konsekvenserna med dem som förutspåddes i regeringens proposition om ändring av lagen om accis på alkohol och alkoholdrycker.</p> <p>År 2004 förlorade de traditionella metoderna för att begränsa tillgången, dvs. politiken med höga skatter och priser samt begränsningar av resandeförseln, sin effekt. Det undantag som begränsade resandeförseln av alkohol från gemenskapens territorium tog slut och EU utvidgades, varvid resandeförseln t.ex. från Estland blev fri. I Finland förberedde man sig på dessa förändringar genom att sänka accisen på alkohol och alkoholdrycker med i medeltal 33 procent.</p> <p>Som en konsekvens av den ökade tillgången till alkoholdrycker steg totalkonsumtionen per invånare år 2004 från 9,4 liter till 10,3 liter absolut alkohol jämfört med föregående år, dvs. en ökning med 9,6 procent. Sänkningen av accisen medförde en ökning av i Finland beskattad och statistikförd alkohol med 6,5 procent från föregående år. Den icke statistikförda konsumtionsökningen var mycket större, dvs. 23,5 procent. Den</p>		

enskilda faktor som medförde den största ökningen av totalkonsumtionen var resandeförseln som nästen fördubblades från föregående år.

År 2004 minskade inkomsten från accisen på alkohol och alkoholdrycker med 300 miljoner euro till 1 071 miljoner euro, dvs. en minskning på 21,5 procent från föregående år. Polisens statistik ger antydningar om tilltagande alkoholskador. Enligt hittills erhållna uppgifter har den alkohol- och tobaksrelaterade gråa ekonomin inte vuxit. Till och med april 2005 har konsekvenserna av accisändringen på beskattningen, den allmänna ordningen och den gråa ekonomin varit i linje med prognoserna i regeringspropositionen.

Skadorna på grund av ökad konsumtion verkar i första skedet att koncentreras till storkonsumenter. Det finns dock inte ännu någon statistikförd information om de social- och hälsovårdspolitiska konsekvenserna.

I fråga om tobaksmarknaden medförde år 2004 inte lika dramatiska förändringar som i fråga om alkoholmarknaden. Resandeförseln från gemenskapens territorium, frånsett de nya medlemsstaterna, blev fri och den förutspådda ökade resandeförseln av alkohol antogs utgöra en frestelse till att införa också tobaksprodukter. I motsats till prognoserna år 2004 har konsumtionen av beskattade tobaksprodukter förblivit på föregående års nivå. Den icke statistikförda konsumtionen av cigaretter har minskat då resandeförseln och smugglingen minskade från året förut.

FACT SHEET

Publisher and date	Ministry of Finance, May 2005.		
Author (s)	An informal working group headed by Ministry of Finance, chairman Irmeli Virtaranta, secretary Arja Korolainen		
Title of publication	Review on the impacts of the reduction of excise duty on alcohol and changes in traveller's allowances		
Parts of publication/ other versions released	The publication is available on Internet at the website www.vm.fi/ju-lkaisusarjat		
Keywords	Alcohol, excise duty on alcohol, tobacco, excise duty on tobacco, cigarette, EU enlargement, traveller's imports, harmful effects of alcohol, grey economy, inflation		
Publications series and number	Research and studies, 1/2005		
Identifications	ISSN 1455-7614	ISBN 951-804-506-2	
	No. of pages 64	Language Finnish	Price
Sales distribution	Ministry of Finance, Tax Department (09) 160 33165		
Printing place and year	Edita Prima Ltd, Helsinki 2005		
Abstract	<p>The purpose of the review is to make an analytical summary of the impact of the changes of alcohol taxation that were introduced on 1st March 2004, as well as to compare the real impact of the tax reform with the expected consequences set out in the Government proposal to amend the Act on Excise Duty on Alcohol and Alcoholic Beverages.</p> <p>In 2004 the traditional ways of restricting access, i.e. the high tax and high price policy, as well as restrictions on travellers' imports lost much of their impact. The temporary exception restricting travellers' imports of alcohol from the Community area expired and the EU enlargement was implemented. Consequently, travellers' imports to Finland, for example from Estonia, were liberalized. Finland had taken measures to be prepared for these changes by reducing the excise duty on alcohol and alcoholic beverages by an average of 33 per cent.</p> <p>As a consequence of increased availability of alcohol aggregate consumption, calculated in pure alcohol, increased in 2004 from 9.4 litres to 10.3 litres per inhabitant, i.e. an increase of 9,6 per cent in comparison with the previous year. The tax reduction resulted in a 6,5 per cent increase of consumption from the previous year cent in</p>		

respect of alcohol taxed in Finland, on which statistics are compiled. Consumption outside compiled statistics increased much more, i.e. 23,5 per cent. The most important reason for increased consumption was travellers' imports, which almost doubled from the previous year.

In 2004 tax revenue from alcohol was reduced by 300 million euro to 1 071 million euro, i.e. a reduction of 21.5 per cent from the previous year. Statistics compiled by the police indicate increased harmful effects of increased consumption. Information collected so far indicates that the alcohol and tobacco related grey market has not grown. Up to April 2005 the observed impact of the alcohol tax reduction on tax revenue, public order and the grey economy was much in line with what the Government forecast in its proposal.

At the initial stage the harmful effects of increased consumption seem to be the most serious in respect of heavy users of alcohol. However, statistics have not yet been compiled concerning the social and health policy aspects of the matter.

In 2004 the impact on the Finnish tobacco market was much less dramatic than in respect of the alcohol market. Apart from the new Member States, travellers' imports from the Community area were liberalized and the expected increase of travellers' imports of alcohol was expected to constitute an incentive to increased imports of tobacco as well. Contrary to forecasts, taxed consumption of tobacco in 2004 remained on the same level as the previous year. Cigarette consumption outside compiled statistics was reduced when travellers' imports and smuggling decreased from the previous year.

Sisällys

1	JOHDANTO	11
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET VUONNA 2004	13
3	ALKOHOLIJUOMAVEROLAIN KESKEISET MUUTOKSET	17
4	KULUTUS	19
4.1	Alkoholin kulutus	19
4.1.1.	Alkoholin tilastoitu kulutus	20
4.1.2.	Alkoholin tilastoimaton kulutus	22
4.1.3.	Alkoholin kulutus vuonna 2005	24
4.2	Tupakkatuotteiden kulutus.....	25
4.2.1.	Savukkeiden tilastoimaton kulutus.....	26
4.3	Matkustus	28
4.3.1.	Viron laivamatkustajien profiili.....	29
5	TALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	31
5.1	Verotuotot	31
5.2	Inflaatio	32
5.3	Alkoholiveron alennuksen siirtyminen hintoihin	33
5.4	Tupakkatuotteiden hintojen kehitys	35
6	ALKOHOLIHAITAT	37
6.1	Sosiaali- ja terveystaitat	37
6.2	Haitat yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle	40
7	HARMAA TALOUS	45
8	ELINKEINOPOLIITTISET VAIKUTUKSET	49
8.1	Muutokset jakelussa.....	49
8.2	Myynti laivaliikenteessä	51
8.3	Työllisyys.....	52
9	YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	53
10	KANSAINVÄLINEN KEHITYS	55
10.1	Kehitys Euroopan unionissa	55
10.2	Tanska	58
10.3	Ruotsi.....	59
10.4	Viro	60
10.5	Ranska ja Saksa	61
11	YHTEENVETO.....	63

1 JOHDANTO

Tämän katsauksen tavoitteena on esittää analysoitu yhteenveto 1.3.2004 toteutetun alkoholi- ja alkoholijuomaverolain (1479/1994) muutoksen vaikutuksista. Alkoholiveron alennuksen vaikutusten ja Suomen alkoholiolojen kehityksen seurannan tärkeyttä on korostettu sekä hallituksen vuoden 2004 talousarvioneuvottelujen yhteydessä annetussa pöytäkirjassa että valtioneuvoston 9.10.2003 antamassa alkoholipoliittisessa periaatepäätöksessä. Katsauksella pyritään vastaamaan tähän tiedon tarpeeseen.

Lisäksi katsauksen tarkoituksena on verrata alkoholin lisääntyneen kulutuksen aiheuttamia vaikutuksia hallituksen esityksessä (HE 80/2003) arvioituihin vaikutuksiin. Näin toteutetaan mm. valtioneuvoston lainsäädännön kehittämissuunnitelmaa. Sen mukaan vaikutusarvioista tulisi tehdä jälkikäteis seuranta. Erityisen tarpeellista se on säädöshankkeissa, joiden vaikutusten selvittämiseen on liittynyt ongelmia tai epävarmuutta.

Tässä katsauksessa ei oteta kantaa mahdollisiin veronmuutoksiin.

Vuosi 2004 oli Suomen alkoholioloissa historiallinen vuosi. Matkustajatuontia yhteisöalueelta rajoittanut poikkeus päättyi 31.12.2003 ja EU laajeni Suomea halvemman hintatason Viroon 1.5.2004. Näiden muutosten seurauksena alkoholin matkustajatuonti Viirasta Suomeen käytännöllisesti katsoen vapautui.

Suomessa uuteen tilanteeseen valmistauduttiin päätöksellä alentaa alkoholijuomaveroa 1.3.2004 lähtien. Alkoholiveroa alennettiin keskimäärin 33 prosentilla. Tavoitteena oli sopeuttaa alkoholijuomien hintataso lähemmäksi Viron ja Keski-Euroopan hintatasoa. Veronalennukset kohdistettiin tuotteisiin, joiden vähittäismyyntihintojen erot Suomen ja Viron välillä olivat suurimmat ja joiden tuonti on logistisesti helpointa. Odotettavissa ollut alkoholin kulutuksen kasvu haluttiin ohjata matkustajatuonnin sijasta Suomessa verotettuihin tuotteisiin. Uhkana oli, että osa kasvavasta matkustajatuonnista olisi mitä todennäköisimmin ohjautunut harmaille markkinoille. Veronalennuksella haluttiin ehkäistä sekä alkoholin laillisen matkustajatuonnin hallitsematonta lisääntymistä että harmaan talouden kasvua. Näin veronalennukset kohdistettiin ensisijassa väkeviin alkoholijuomiin ja välituotteisiin.

Alkoholijuomaveron muutosta koskenut hallituksen esitys 80/2003 valmisteltiin epävirallisessa virkamiestyöryhmässä. Veronmuutoksen vaikutusten seuranta on tapahtunut pääosin saman ryhmän laajennetulla kokoonpanolla. Valtiovarainministeriön johtaman seurantaryhmän puheenjohtajana toimii hallitusneuvos Irmeli Virtaranta, sihteerinä finanssisihteeri Arja Korolainen ja jäsenenä finanssisihteeri Petri Malinen. Lisäksi seurantaryhmään kuuluvat jäseninä oikeusministeriöstä hallitusneuvos Jussi Pajuoja, sisäasiainministeriöstä poliisiylitarkastaja Jorma Vuorio syyskuuhun 2004 saakka, josta lähtien poliisiylitarkastaja Eero Laine, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta tietohallintopäällikkö Lennart Wahlfors, sosiaali- ja terveysministeriöstä hallitusneuvos Ismo Tuominen, Stakesista erikoistutkija Esa Österberg ja Tullihallituksesta tulliyli-tarkastaja Kari Marjamäki. Lisäksi ryhmä on kuullut laajaa joukkoa alkoholi- ja tupakka-alan toimijoita.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET VUONNA 2004

Suomen alkoholipolitiikan tavoitteena on alkoholin aiheuttamien haittojen ennaltaehkäisy. Alkoholiveropolitiikalla on lisäksi pyritty valtion verotulojen turvaamiseen. Alkoholipolitiikkaa on toteutettu rajoittamalla alkoholin saatavuutta mm. korkean vero- ja hintapolitiikan sekä alkoholin fyysisen saatavuuden rajoittamisen, esimerkiksi alkoholin myynnin ikärajojen, yli 4,7 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien vähittäismyymntimonopolin ja matkustajan mukanaan tuomien alkoholijuomien määrän rajoittamisen avulla.

Vuonna 2004 matkustajatuontimääräysten muuttaminen ja Viron EU-jäsenyys lisäsivät merkittävästi Suomessa verottoman alkoholin saatavuutta. Muutokset pakottivat hallituksen arvioimaan korkean alkoholiveropolitiikan vaikuttavuutta alkoholipolitiikan välineenä.

Matkustajatuontimääräysten muuttaminen

Vuoden 2004 alusta päättyi matkustajien omaan käyttöön tarkoitettua alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden tuontia yhteisöalueelta määrällisesti rajoittanut poikkeus. Taulukosta 1 käy ilmi kuinka yhteisöalueelta tulevan tuonnin rajoituksia on purettu asteittain.

Taulukko 1. **Muista EU:n jäsenvaltioista verottomana omaan käyttöön sallittujen alkoholin ja tupakan tuontimäärien kehitys**

	Väkevät	Välituotteet	Viinit	Olut	Savukkeet
1.1.1995 saakka	1 litra väkeviä alkoholijuomia ja 1 litra viiniä tai välituotteita tai 2 litraa viiniä tai välituotteita			2	200
1.1.1995 alkaen	1	tai 3	5	15	200
1.1.1998 alkaen	1	3	5	15	200
1.11.2000 alkaen	1	3	5	32	200
1.1.2003 alkaen	1	3	5	64	200
1.1.2004 alkaen	Matkustaja saa tuoda rajoituksetta toisesta EU:n jäsenvaltiosta hankkimiaan alkoholijuomia ja tupakkatuotteita omaan käyttöönsä. Taulukossa 2 on tupakkatuotteita koskevat poikkeukset.				

Taulukko 2. **Tupakkatuotteiden siirtymäajat**

Jäsenvaltio	Tuotteet	Siirtymäaika päättyy
Tšekin tasavalta	200 savuketta	31.12.2007
	tai 100 pikkusikaria tai 50 sikaria tai 250 g piippu- ja savuketupakkaa	31.12.2006
Slovenia	200 savuketta	31.12.2007
Slovakia	200 savuketta	31.12.2008
Unkari	200 savuketta	31.12.2008
Puola	200 savuketta	31.12.2008
Liettua	200 savuketta	31.12.2009
Latvia	200 savuketta	31.12.2009
Viro	200 savuketta tai 250 g piippu- ja savuketupakkaa	31.12.2009

Lisäksi Viroon ja muihin EU:n uusiin jäsenvaltioihin ei enää noudateta alkoholin matkustajatuonnin aikarajoituksia eli ns. 20- ja 72-tunnin -sääntöä. Sen mukaan suomalaisen matkustajien ulkomaanmatkan tuli kestää yli 20 tuntia ennen kuin tuotteet sai tuoda maahan ja toisaalta kolmansien maiden kansalaisten matkankeston Suomeen tuli olla yli 72 tuntia. Säännön poistumisella oli merkitystä etenkin Viron laivaliikenteessä.

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, matkustaja saa tällä hetkellä tuoda yhteisöalueelta alkoholijuomia rajoituksetta edellyttäen, että hän tuo ne itse mukanaan ja että juomat on tarkoitettu omaan käyttöön.

Yhteisöalueen ulkopuolelta tulevaa matkustajatuontia säätelevät edelleen määrärajoitukset¹ ja eräissä tapauksissa aikarajoitukset.

EU:n laajeneminen

Euroopan unioni laajeni 1.5.2004 kymmenellä jäsenvaltiolla, kun uusiksi jäseniksi tulivat Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekin tasavalta, Unkari ja Viro.

Suomen alkoholiolojen kannalta merkittävin muutos oli Viron jäsenyys. Kuten taulukosta 3 näkyy, ennen Suomen alkoholiveron alennusta alkoholijuomien hinnat olivat Virossa selvästi Suomea alhaisempia. Hintaero oli suurin väkevissä alkoholijuomissa, jotka

1 Matkustaja saa tuoda kolmansista maista EU:n alueelle 1 litran väkeviä alkoholijuomia tai 2 litraa aperitiiveja ja 2 litraa mietoja viinejä sekä olutta sisältyen 175 euron yleiseen arvorajaan. Poikkeuslupaan perustuen Suomi on säättänyt oluentuonnille 16 litran tuontikiintiön. Poikkeus päättyy 31.12.2005 ja sille on haettava jatkoa.

maksoivat Virossa jopa vain viidenneksen Suomen hinnoista. Tupakkatuotteiden hinnat ovat Virossa vain noin puolet Suomen hinnoista.

Matkustajatuonnin vapautuessa uhkana oli laajan ostosmatkailun käynnistyminen Viroom. Alkoholi- ja tupakkaostosten ohella myös muiden tuotteiden, kuten elintarvikkeiden, tuonti olisi saattanut kasvaa voimakkaasti. Pelättävissä oli, että osa kasvaneesta alkoholista ja tupakan matkustajatuonnista olisi ohjautunut harmaille markkinoille.

Taulukosta 3 käy ilmi, että Suomen alkoholijuomaveron laskun seurauksena Suomen hintaero Viroom on supistunut. Maiden väliset hintaerot ovat kuitenkin edelleen merkittäviä. Korostunein hintaero on kirkkaissa viinoissa. Virossa alkoholipitoisuudeltaan 80 tilavuusprosenttinen vodka on 30 prosenttia halvempaa kuin alkoholipitoisuudeltaan 38 tilavuusprosenttinen Koskenkorva Suomessa.

Vuonna 2005 Virossa on nostettu ja kahtena seuraavana vuonna on päätetty nostaa alkoholijuomaveroa viidellä prosentilla vuosittain. Veronkorotus nostaa alkoholijuomien

Taulukko 3. *Suomen ja Viron hintavertailu 2003*- 2004*

	Suomi		Viro	
	2003	2004	2003	2004
Finlandia Vodka 40%, 1 litra	33,60	22,84	14,06	14,83
Koskenkorva Viina, 1 litra	29,64	19,98	10,52	9,91
Laua, 40%, 1 litra	-	-	5,60	5,60
Viru Valge 80%, 1 litra	-	-	13,42	13,04
A-olut paikallinen tuotemerkki, 1 litra **	4,00	3,24	1,17	1,16
III olut ***	2,97 - 3,41	1,89 - 3,24		0,67
Valkoviini Gallo Chardonnay, 0,75 litraa	8,98	8,30	6,14	
Punaviini Gallo Cabernet Sauvignon, 0,75 litraa	8,98	8,30	6,14	
Edullisin hanapakkaus, 3 litraa		21,00		10,17
Martini Vermouth Bianco 14,9%, 1 litra	13,91	12,24	7,78	6,97
Marlboro-savukkeet 20 kappaleen pakkaus	4,00	4,00	1,41	1,60
Halvimmat savukkeet	2,80****	2,80****	0,73	0,83

* Vuoden 2003 hinnat on otettu hallituksen esityksestä 80/2003.

** Olutta saatetaan myydä paikallisesti tarjouksena tätä halvemmalla.

*** Virossa turistit ostavat yleensä olutta, jonka alkoholin tilavuusprosentti vaihtelee 4,5 ja 5,2 välillä. Näiden oluiden hinnat eivät juuri poikkea toisistaan Virossa. Lisäksi Viron markkinoilla on alkoholipitoisuudeltaan yli 5,2 prosenttista olutta enemmän kuin Suomessa.

**** 18 savukkeen pakkaus.

hintoja Virossa vähemmän kuin veronkorotuksen verran. Huomattava hintaero Suomen ja Viron välillä säilyy edelleen. Lisäksi vuoteen 2010 saakka Viro nostaa tupakkaveriaan vuosittain saattaakseen tupakkaverotasonsa EU:n minimitasolle, mutta tuolloinkin savukkeet maksavat Virossa vain noin puolet siitä mitä ne maksoivat Suomessa vuonna 2004.

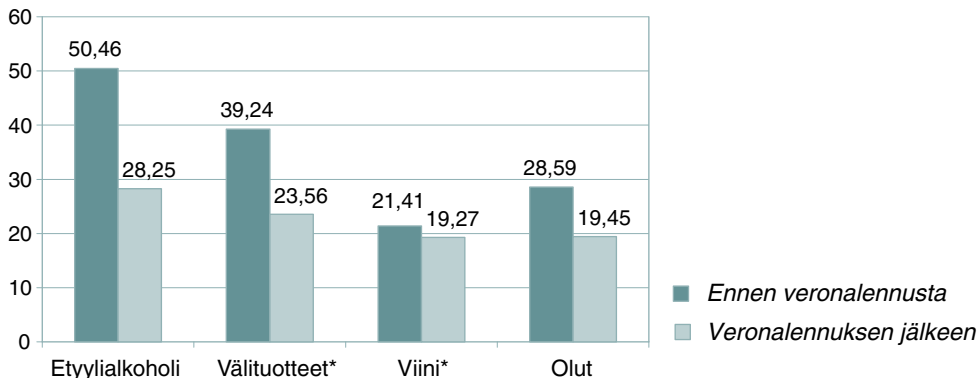
Matkustajatuonti Virosta on jatkossakin taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.

3 ALKOHOLIJUOMAVEROLAIN KESKEISET MUUTOKSET

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi valmisteverotuslain sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain muuttamisesta (HE 80/2003) esitettiin alkoholijuomaveron alentamista keskimäärin 33 prosentilla. Esityksen tavoitteena oli sopeuttaa alkoholijuomien verotasoa lähemmäs Viron ja Keski-Euroopan vero- ja hintatasoa. Vuonna 2004 odotettavissa ollut alkoholin kulutuksen kasvu haluttiin ohjata matkustajatuonnin sijasta Suomessa verotettuihin tuotteisiin. Lisäksi esityksen tavoitteena oli säilyttää veropohja mahdollisimman hyvin Suomessa, mahdollistaa alkoholisidonnaisten yritysten toimintaedellytykset ja estää harmaan talouden kasvua.

Kuviossa 1 on esitetty alkoholiveron määrä juomaryhmittäin ennen veron alennusta ja sen jälkeen.

Kuvio 1. **Alkoholijuomaveron määrä tuoteryhmittäin ennen veron alennusta ja sen jälkeen, euroa/litra 100-prosentin alkoholia**

* Veron määrä on laskettu välituotteissa alkoholipitoisuudeltaan 18 tilavuusprosenttisen tuotteen mukaan ja viinissä 11 tilavuusprosenttisen tuotteen mukaan.

Veronalennus toteutettiin eri suuruisina eri juomaryhmissä. Oluen veroa alennettiin 32 prosentilla, viinien veroa 10 prosentilla, välituotteiden veroa 40 prosentilla ja etyylialkoholin veroa 44 prosentilla.

Etyylialkoholin verotaso laskettiin eniten, koska väkevien alkoholijuomien hintaero Suomen ja Viron välillä oli suurin ja niiden matkustajatuonnin arviottiin kasvavan eniten. Kuviosta 1 näkyy hyvin, että etyylialkoholia verotetaan kuitenkin edelleen ankarammin kuin muita tuoteryhmiä.

Lisäksi etyylialkoholin veroluokkia muutettiin niin, että yli 2,8 mutta enintään 10 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät juomat yhdistettiin alkoholipitoisuudeltaan väkevämpään ja ankarammin verotettuun luokkaan.

4 KULUTUS

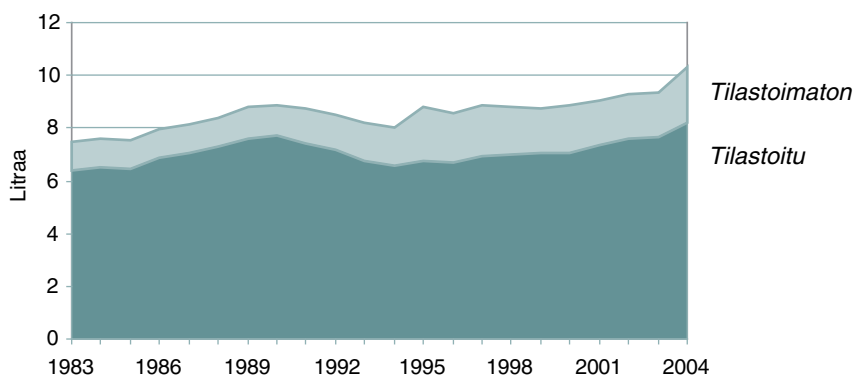
4.1 Alkoholin kulutus

Hallituksen esityksessä 80/2003 alkoholijuomaveron alennukset mitoitettiin niin, että niiden seurauksena alkoholin kokonaiskulutus ei kasvaisi oleellisesti enempää kuin se olisi kasvanut tilanteessa, jossa veroja ei alennettaisi lainkaan. Kokonaiskulutuksen arvioitiin kasvavan noin 11 litraan tai hieman sen yli sataprosenttista alkoholia asukasta kohti, eli noin 18 prosenttia vuodesta 2002. Mikäli veroa ei olisi alennettu arvioitiin kulutuksen kasvavan noin 11 litraan.

Alkoholin kokonaiskulutus jaetaan tilastoituun kulutukseen eli Suomessa verotettuun ja myytyyn sekä tilastoimattomaan kulutukseen eli Suomessa verottamattomaan kulutukseen kuten matkustajatuontiin, ulkomailla nautittuun alkoholiin, salakuljetukseen ja kotivalmistukseen.

Kuviossa 2 näkyy alkoholin kokonaiskulutuksen kehitys vuosina 1983-2004. Alkoholin kokonaiskulutus on kasvanut viime vuosikymmeninä muun muassa alkoholiolojen asteittaisen vapautumisen ja saatavuuden paranemisen takia. Myös kansantaloudellinen tilanne heijastuu alkoholin kulutukseen. Kuviosta näkyy hyvin, että alkoholin kulutus väheni 1990-luvun lamavuosina.

Kuvio 2. **Alkoholijuomien kulutus Suomessa vuosina 1983-2004 litroina 100-prosentin alkoholia asukasta kohti**

Lähde: Stakes

Taulukko 4. *Alkoholin kulutus litraa asukasta kohti 100-prosentin alkoholia 2000-2004*

	2000	2001	2002	2003	2004	Muutos % 2003-04
Tilastoitu kulutus	7,0	7,3	7,6	7,7	8,2	6,5
Tilastoimaton kulutus	1,8	1,7	1,7	1,7	2,1	23,5
Kokonaiskulutus	8,8	9,0	9,3	9,4	10,3	9,6

Lähde: STTV, Stakes

Taulukossa 4 on esitetty tarkemmin alkoholin kokonaiskulutuksen kehitys viime vuosina. Vuonna 2004 alkoholin kokonaiskulutus nousi voimakkaasti alkoholijuomaveron alennuksen ja matkustajatuonnin vapautumisen takia. Vuonna 2004 alkoholin kokonaiskulutuksen toteutunut kasvu on jäänyt hieman alhaisemmaksi kuin hallituksen esityksessä 80/2003 ennustettu 18 prosentin kasvu vuodesta 2002. Osittain tähän on alkoholin kulutuksen kasvun jääminen vuonna 2003 alhaisemmalle tasolle kuin hallituksen esitystä tehtäessä oli arvioitu.

4.1.1. Alkoholin tilastoitu kulutus

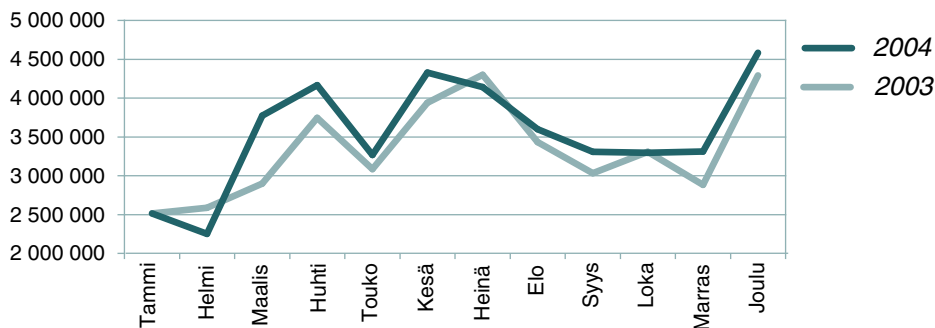
Alkoholin tilastoidulla kulutuksella tarkoitetaan Suomessa verotettua kulutusta. Tuotevalvontakeskus ja Tullihallitus tilastoivat verotettua kulutusta.

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin tilastoidun kulutuksen kasvavan vajaaseen yhdeksään litraan sataprosenttisenä alkoholina asukasta kohti.

Kuviossa 3 on verrattu alkoholin tilastoidun kulutuksen kehitystä kuukausitasolla vuosina 2003-2004. Alkoholin kulutuksessa on voimakasta kausivaihtelua. Kulutuksen huiput ajoittuvat kesäkuukausiin ja juhlapyyhiin, etenkin pääsiäiseen, juhannukseen ja joulun.

Helmikuussa 2004 alkoholin kulutus laski verrattuna edelliseen vuoteen, sillä ravintolat, kaupat ja osa kotitalouksista siirsi alkoholiostojaan maaliskuulle, veronalennuksen jälkeiseen aikaan. Maaliskuussa veronalennuksen tultua voimaan kulutus kasvoi noin 30 prosentilla verrattuna maaliskuuhun 2003. Osa kasvusta selittyi kaupan ja ravintoloiden alkoholiostojen palautumisella normaalitasolle.

Vuoden 2004 kevätkuukausien jälkeen tilastoidun kulutuksen kasvu on tasoittunut, mutta kulutus on asettunut aiempaa korkeammalle tasolle. Kasvun hidastuminen on näkynyt etenkin toukokuusta lähtien, jolloin matkustajatuonti Virossa vapautui. Vuonna 2004 alkoholin tilastoitu kulutus kasvoi kaikkiaan 8,2 litraan sataprosenttista alkoholia asukasta kohti. Kasvua oli 6,5 prosenttia edellisestä vuodesta.

Kuvio 3. *Alkoholin tilastoitu kulutus 2003-2004, litraa 100-prosentin alkoholia*

Lähde: STTV

Taulukossa 5 on esitetty tilastoidun kulutuksen kehitys juomaryhmittäin vuosina 2002-2004. Vuonna 2004 suomalaisten alkoholin kulutus lisääntyi ja väkevoityi. Väkevien juomien kulutus kasvoi eniten, koska niihin kohdistunut veronalennus oli suhteellisesti suurin. Kulutuksen väkevoitymistä kuvaa hyvin se, että kun sataprosenttisena alkoholina tilastoitu kulutus kasvoi 6,5 prosentilla, niin litramääräisesti kasvu oli selvästi alhaisempi, kolme prosenttia. Mallasjuomien kulutusta kasvattivat niin veronalennus kuin päivittäis-tavarakaupan ja panimoiden keskioluen hintakilpailu. Siidereiden, long drink -juomien ja mietojen viinien kulutus väheni. Tätä selittänee parhaiten kuluttajien siirtyminen muihin juomaryhmiin, lähinnä väkeviin alkoholijuomiin ja mallasjuomiin.

Taulukko 5. *Tilastoitu kulutus tuoteryhmittäin 2002-2004, tuhatta litraa*

	2002	2003	2004	Muutos, % 2003-04
Väkevät juomat	28 180	28 400	33 520	17,5
Väkevät viinit	4 310	4 390	5 030	14,8
Miedot viinit	47 320	51 120	50 680	-1,0
Siiderit	57 120	54 360	52 550	-3,7
Long drink - juomat	24 050	26 110	25 310	-2,7
Mallasjuomat	410 450	407 780	428 550	4,6
Yhteensä 100-prosenttisena alkoholina	39 550	40 020	42 760	6,5

Lähde: STTV, Stakes

4.1.2. Alkoholin tilastoimaton kulutus

Alkoholin tilastoimattomaan kulutukseen lasketaan ulkomailta hankittu tai siellä nautittu alkoholi, laillinen ja laitton kotivalmistus sekä salakuljetus. Ulkomailta hankittu alkoholi eli matkustajatuonti on merkittävin tilastoimattoman kulutuksen lähde. Stakes ja Tuotevalvontakeskus ovat seuranneet tilastoimattoman kulutuksen kehitystä vuosittain tehdyn haastattelututkimuksen avulla. Tilastokeskuksen suomalaisten matkailua koskevan tutkimuksen yhteydessä kerätään neljännesvuositason tietoja alkoholijuomien matkustajatuonnista. Lisäksi Panimoteollisuusliitto on seurannut alkoholin matkustajatuonnin kehitystä. Aiemmin Panimoliitto keräytti matkustajatuontia koskevat tiedot vuosittain. Toukokuusta 2004 alkaen tiedot on kerätty viikoittain.

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin, että veroratkaisusta riippumatta tilastoimattoman alkoholinkulutus tulee kasvamaan vuoden 2002 tasosta eli 1,7 litrasta sataprosenttista alkoholia asukasta kohti. Esitetyllä veron muutoksella tilastoimattoman kulutuksen arvioitiin nousevan vuonna 2004 runsaaseen kahteen litraan. Ilman veronalennusta tilastoimattoman alkoholinkulutuksen arveltiin nousevan runsaaseen neljään litraan vuositasolla.

Vuonna 2004 tapahtunut matkustajatuontimääräysten muuttaminen on kasvattanut tilastoimattoman kulutuksen osuutta alkoholin kokonaiskulutuksesta. Tilastoimatonta alkoholinkulutusta eniten kasvattanut erä on matkustajatuonti. Vuonna 2004 alkoholin matkustajatuonti sataprosenttisena alkoholina lisääntyi lähes 70 prosenttia. Kotivalmistus ja salakuljetus ovat puolestaan vähentyneet runsaalla kolmanneksella.

Matkustajatuonti

Alkoholin ja tupakan matkustajatuonti niin yhteisöalueelta kuin kolmansista maista on ollut hyvin säänneltyä. Vuonna 2004 omaan käyttöön tarkoitettu matkustajatuonti vapautui alkoholin osalta koko yhteisöalueelta ja tupakkatuotteiden osalta ns. vanhoista jäsenvaltioista².

Hallituksen esityksessä 80/2003 ennustettiin alkoholin matkustajatuonnin kaksinkertaistuvan vuoden 2003 tasosta eli nousevan noin 0,7 litralla sataprosenttista alkoholia asukasta kohti veronalennuksesta huolimatta. Tämä olisi merkinnyt, että vuositasolla matkustajatuonti Virosta olisi kasvanut noin litraan ja koko matkustajatuonti noin 1,5 litraan sataprosenttista alkoholia asukasta kohti. Mikäli veroa ei olisi laskettu ennustettiin Virosta peräisin olevien alkoholijuomien tuonnin kasvavan vuositasolla noin 2,5 litralla sataprosenttista alkoholia asukasta kohti. Tuonti Virosta olisi tuolloin kohonnut lähes 3,0 litraan ja koko matkustajatuonti noin 3,3 litraan sataprosenttista alkoholia asukasta kohti.

2 Taulukossa 1 sivulla 13 ja taulukossa 2 sivulla 14 on kuvattu tuontimääräyksissä tapahtuneet muutokset.

Alkoholijuomien tilastoimatonta kulutusta ja matkustajatuontia seurataan useiden haastattelututkimusten lisäksi tarkastelemalla muun muassa matkustuksen kehitystä, alkoholijuomien vientiä ja tätä nykyä myös Viron valtion alkoholitulojen kehitystä koskevia tilastoja. Vuoden 2004 alkoholintuontia koskevat tutkimukset antoivat hieman erilaisia tuloksia. Erot eivät juurikaan koskeneet kehityksen suuntaa vaan tuontimääriä, mikä osittain johtuu tutkimusten erilaisesta suoritustavasta. Taulukossa 6 olevat luvut alkoholin matkustajatuonnin kehityksestä vuodesta 2003 vuoteen 2004 eivät siten kuvaa minkään yksittäisen tutkimuksen tuloksia vaan ovat eri tutkimuksiin sekä alkoholin matkustajatuontiin liittyviin tilastoihin perustuvia kokoavia arvioita.

Vuonna 2004 väkevien alkoholijuomien matkustajatuonnin arvioidaan kasvaneen yli 70 prosenttia edellisvuodesta. Kun otetaan huomioon väkevien juomien matkustajatuonnin väkevytyminen eli se, että 40 tilavuusprosenttisen vodkan lisäksi tuodaan myös 80 tilavuusprosenttisia juomia, voidaan sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnetun väkevien alkoholijuomien tuonnin arvioida lähes kaksinkertaistuneen.

Eniten on kasvanut siiderin ja long drink –juomien tuonti. Syynä tähän on se, että ennen matkustajatuonnin vapautumista näiden juomien tuonti oli hyvin rajoitettua muihin alkoholijuomiin verrattuna. Siiderit kuuluivat mietojen viinien tuontikiintiöön, joka oli yhteisöalueelta viisi litraa ja kolmansista maista, ml. Virosta, kaksi litraa. Long drink –juomat puolestaan määriteltiin väkeviksi alkoholijuomiksi, joten niiden tuontikiintiö oli yksi litra.

Taulukko 6. **EU:n jäsenvaltioista ja kolmansista maista saapuvien matkustajien tuomien alkoholijuomien määrät miljoonina litroina 100-prosentin alkoholia**

Vuosi	Väkevät	Väli- tuotteet	Viinit	Siideri	Long drink	Olut
2003	2,21	0,38	0,56	0,03	0,02	1,39
2004	4,25	0,52	0,66	0,22	0,18	1,89
2003/04 muutos (%)	93	37	17	780	967	36

Lähde: STTV ja Stakes

Taulukko 7. *Matkustajatuonnin osuus saapumismaan mukaan vuonna 2004, %*

	Väkevät alkoholijuomat	Välituotteet	Viinit	Olut
Viro	55	47	47	59
Ruotsi	15	23	15	24
Muut maat	30	30	38	17
Yhteensä	100	100	100	100

Taulukossa 7 on esitetty matkustajatuonnin jakautuminen saapumismaan mukaan. Taulukon luvut perustuvat Tilastokeskuksen matkustajatutkimuksen yhteydessä kerättyihin tietoihin alkoholijuomien matkustajatuonnista.

Taulukosta 7 näkyy selvästi, että Viro on tärkein alkoholijuomien tuontimaa kaikissa eri tuoteryhmissä. Ruotsi on toiseksi tärkein tuontimaa, mutta sen suhteellinen osuus on viime vuosina laskenut.

Kaikkien juomaryhmien kohdalla matkustajatuonti Virosta on kasvanut muuta matkustajatuontia voimakkaammin. Väkevien juomien tuonti on kasvanut huomattavasti, koska Suomen ja Viron välillä vallitsee edelleen merkittävä hintaero. Lisäksi tuotujen väkevien alkoholijuomien alkoholipitoisuus on kasvanut.

Vuonna 2004 Viron vähittäiskauppa, Suomen ja Viron alkoholijuomateollisuus ja Viron liikenteen laivayhtiöt kehittivät myyntikonseptejaan suomalaisten houkuttelemiseksi ostosmatkoille. Turistien suosimien juomien juomapakkauksia on kehitetty logistisesti mahdollisimman helposti kuljetettaviksi. Niin virolaiset kaupat kuin laivayhtiöt tarjoavat mahdollisuuden tilata ostokset ennakoon. Tallinnan satamassa matkailijoille tarjotaan kuljetuspalvelua kauempana sijaitseviin kauppoihin.

Kauppojen ja laivojen hintakampanjat vaikuttavat suuresti suomalaisten ostovalintoihin. Virolaisen tutkimuslaitoksen Konjunkturiinsituutin mukaan kaiken kaikkiaan suomalaiset ostavat kuitenkin entistä enemmän virolaisia tuotemerkkejä niin väkevässä juomissa kuin oluessaakin.

4.1.3. Alkoholin kulutus vuonna 2005

Vuosi 2005 on ensimmäinen kokonainen kalenterivuosi vuoden 2004 vero- ja tuontisäännösmuutosten jälkeen. Stakes ennustaa vuonna 2005 kokonaiskulutuksen kasvavan vielä kulutuksen pitkän aikavälin kasvua voimakkaammin eli vajaat viisi prosenttia edellisvuodesta. Tällöin kokonaiskulutus nousisi 10,8 litraan sataprosenttista alkoholia asukasta kohti. Voimakkaimmin lisääntyisi tilastoimaton kulutus, kun matkustajatuonnin taso nousee edelleen vuodesta 2004. Syynä tähän on se, että vuodessa 2005 on neljä kuukautta enemmän Viron EU-jäsenyyden ja siis korkeamman matkustajatuonnin tason kuukausia.

Lisäksi vuodessa 2005 on kaksi kuukautta enemmän alennetun verotason kuukausia. Näitä tekijät vaikuttavat myös siihen, että vuonna 2005 alkoholiverotuottojen ennustetaan laskevan edellisvuodesta, vaikka kulutus kasvaakin.

Tuotevalvontakeskuksen mukaan veronalennuksen jälkeisen liukuvan 12 kuukauden, maaliskuun 2004 alusta helmikuu 2005 loppuun, tilastoidun kulutuksen kasvu oli 9,4 prosenttia verrattuna vastaavaan ajanjaksoon vuosina 2003-2004. Kuukausitasolla tarkasteltuna tammikuussa 2005 tilastoitu kulutus kasvoi 4,3 prosenttia ja helmikuussa 29,8 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Helmikuun korkeaan kasvuun vaikutti vertailuvuoden 2004 helmikuun alhainen kulutustaso, mikä puolestaan johtui ostojen siirtymisestä maaliskuulle.

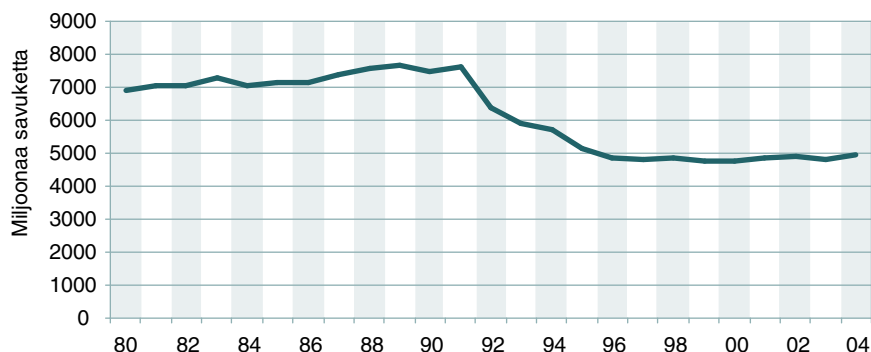
4.2 Tupakkatuotteiden kulutus

Suomessa tupakkatuotteiden kulutus on painottunut savukkeisiin. Suomessa verotettujen savukkeiden osuus tupakkatuotteiden kulutuksesta on noin 90 prosenttia. Näin Suomessa verotettujen savukkeiden kulutuksen kehitys antaa hyvän kuvan kokonaiskulutuksen kehittymisestä Suomessa.

Kuviosta 4 näkyy, että Suomessa verotettujen savukkeiden kulutus kääntyi selvään laskuun 1990-luvun alkupuolella, jolloin vuosittain kulutettiin yli seitsemän miljardia savuketta. Kulutus on asettunut 2000-luvulla noin viiteen miljardiin savukkeeseen vuodessa.

Vuoden 2004 talousarvioesityksessä arvioitiin, että vuonna 2004 Suomessa verotettujen tupakkatuotteiden kulutus laskisi merkittävästi tilastoimattoman kulutuksen kasvun vuoksi.

Kuvio 4. *Verotettujen savukkeiden kulutus vuosina 1980-2004*

Lähde: Tilastokeskus; Tullihallitus

Tullihallituksen valmisteverotilastojen mukaan vuonna 2004 tupakan verollisessa kuluksessa ei ole kuitenkaan tapahtunut muutoksia. Kokonaiskulutus ja tilastoitu kulutus pysyivät edellisvuosien tasolla eli ennustettu tilastoimattoman kulutuksen kasvu jäi toteutumatta. Tämä johtui osin siitä, että Suomen markkinoilla oli entistä enemmän halpaa hintaisia savukkeita. Tupakkatuotteiden matkustajatuonnin kehitystä on tarkasteltu seuraavassa kappaleessa.

Kansanterveyslaitoksen työikäisten suomalaisten terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 2004 ei ollut havaittavissa muutoksia suomalaisten päivittäistupakoinnissa. Vuonna 2004 suomalaisista 15-64 –vuotiaista miehistä tupakoi päivittäin 27 prosenttia ja vastavasti naisista 20 prosenttia. Pitkällä aikavälillä miesten tupakointi on merkittävästi vähentynyt. Naisten tupakointi on pysynyt runsaan 10 vuoden ajan samalla tasolla. Tupakoivien ikäryhmittäiset muutokset ovat olleet pieniä. Sen sijaan tupakoivien koulutusryhmäerot ovat jatkuvasti kasvussa. Matalammin koulutetut tupakoivat enemmän kuin muut.

4.2.1. Savukkeiden tilastoimaton kulutus

Tilastokeskuksen arvion mukaan verottamattoman eli tilastoimattoman kulutuksen osuus savukkeiden kokonaiskulutuksesta on alle 10 prosenttia. Merkittävä osa savukkeiden tilastoimattomasta kulutuksesta on matkustajatuontia.

Matkustajatuonti

Vuoden 2004 talousarviota laadittaessa ennustettiin tupakkatuotteiden matkustajatuonnin kasvavan, koska tupakkatuotteiden matkustajatuonti yhteisöalueelta vapautui. Matkustajatuontikiintiöt Virosta ja muista uusista jäsenmaista säilyivät, mutta savukkeiden matkustajatuonnin ennustettiin myös kasvavan, koska alkoholin matkustajatuonnin vapautumisen arvioitiin lisäävän savukkeiden tuontia Virosta, kun Suomen ja Viron välinen savukkeiden hintaero oli huomattavan suuri.

Taulukossa 8 on esitetty savukkeiden matkustajatuonnin kehitys vuosina 2002-2004. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen säännöllisesti toteuttamaan haastattelututkimukseen. Savukkeita tuodaan eniten Viron ja Ruotsin laivamatkoilta.

Kaikkiaan savukkeiden matkustajatuonti on vähentynyt viime vuosina. Ennusteiden vastaisesti sama kehitys jatkui myös vuonna 2004, jopa Viron matkustajatuonnissa. Tämän arvioidaan johtuvan osin siitä, että Suomen markkinoilla oli tarjolla entistä enemmän halpoja savukkeita. Toisaalta kuluttajat keskittivät tuomisostoksena tuontikiintiöistä vapautuneisiin alkoholijuomiin. Tupakkatuotteissa määrälliset kiintiöt säilyivät edelleen voimassa tärkeimmästä matkustajatuontimaasta Virosta ja tuontisäännöksiä noudatettiin ilmeisen hyvin.

Taulukko 8. **EU-jäsenvaltioista ja kolmansista maista saapuvien matkustajien tuomien savukkeiden määrät vuosina 2002-2004**

Vuosi	Matkustaja- tuonti yhteensä	Matkustaja- tuonti Virosta	Matkustaja- tuonti Ruotsista	Matkustaja- tuonti muista maista
2002	553 000 000	259 000 000	125 000 000	169 000 000
2003	494 000 000	229 000 000	119 000 000	146 000 000
2004	464 000 000	198 000 000	109 000 000	157 000 000
2003/04 muutos (%)	-6,0 %	-13,5%	-8,4%	+7,5%

Lähde: Tilastokeskus

Muista EU-valtioista kuin Ruotsista ja Virosta tuleva savukkeiden matkustajatuonti kasvoi 7,5 prosenttia edellisvuodesta. Tämä johtui siitä, että matkustajatuontia sisäliikenteessä rajoittanut 200 savukkeen kiintiö poistui vuoden 2004 alusta. Syitä siihen ettei matkustajatuonti yhteisöalueelta kasvanut voimakkaammin on useita. Määrälliset tuontirajoitukset ovat siirtymäajan voimassa matkustajatuonnin kannalta houkuttelevimmalta alueelta eli EU:n uusista, itäisen Euroopan jäsenvaltioista³.

Savukkeiden hinnat Suomessa ovat lähellä Keski-Euroopan hintatasoa, joten matkustajatuonti näistä maista on jäänyt vähäiseksi. Suomalaisten vapaa-ajan matkustuksen kohdemaissa Kreikassa, Espanjassa ja Italiassa tupakkatuotteiden hinnat ovat selvästi Suomea alhaisempia. Kuitenkin Etelä-Euroopan lomakohteisiin matkustetaan lentäen, mikä rajoittaa matkatavaroiden määrää ja kokoa. Lisäksi suomalaisten suosikkilomakohteesta Kanariansaarilta matkustajatuontia rajoittaa 200 savukkeen tuontirajoitus.

Tupakkatuotteiden matkustajatuonnissa on ennakoitavissa merkittäviä muutoksia, kun Viron siirtymäaika tupakkaverotuksensa harmonisoimiseksi EU:n minimitasolle loppuu 31.12.2009 ja omaan käyttöön tuleva tupakkatuotteiden matkustajatuontia rajoittanut 200 savukkeen kiintiö poistuu.

Salakuljetus

Tupakkatuotteiden muu tilastoimaton kulutus kuin matkustajatuonti on käytännössä savukkeiden salakuljetusta. Perinteisesti savukkeiden salakuljetus tapahtuu piilottamalla savukkeet tavaralasteihin tai kulkuneuvoihin. Viime vuosina tullin takavarikoimien savukkeiden määrä on ollut noin 15 – 20 miljoonaa savuketta vuodessa.

³ Taulukossa 2 sivulla 14 on kuvattu siirtymäsäännökset.

Vuonna 2004 takavarikoitujen savukkeiden määrä aleni noin 30 prosentilla edellisvuodesta. Ammattimainen salakuljetus on kuitenkin edelleen todellinen uhka. Eteläinen tullipiiri teki kuluvaan vuoden helmikuussa 4,5 miljoonan savukkeen takavarikon, joka oli suurin kolmeen vuoteen. Kaikkiaan vuoden 2005 alkukuukausina tupakkatakarikoiden sekä tutkinnassa olevien tapausten määrä on kasvanut vuodesta 2004.

4.3 Matkustus

Suomalaisten yleisimpiä ulkomaanmatkan kohdemaita ovat lähialueet Ruotsi, Viro ja Venäjä. Pidempien vapaa-ajanmatkojen suosikkikohteita ovat Espanja, Kreikka ja Saksa. Matkustajalaivaliikenteen tärkeimmät kohdemmaat ovat Ruotsi, Viro ja Saksa.

Matkustajatuonti on suurinta hintatasoltaan Suomea halvemmilta lähialueilta, joten niihin suuntautuneen matkustuksen kehitystä on mielenkiintoista tarkastella tässä yhteydessä. Naapurimaa Ruotsin hintataso ei ole Suomea alhaisempi, mutta alkoholin ja tupakan matkustajatuontia ylläpitää Ahvenanmaan kautta kulkevan laivaliikenteen verovapaa myynti.

Hallituksen esityksessä 80/2003 ennustettiin, että vuonna 2004 matkustus Viroon pysyisi vuoden 2002 tasolla tai kasvaisi hieman. Automatkustuksen arvioitiin kasvavan.

Taulukossa 9 on esitetty laivaliikenteen kehitys Virosta, Ruotsista ja Saksasta. Vuonna 2004 henkilömatkustus Viroon kasvoi kuusi prosenttia edellisvuodesta. Automatkustus kasvoi selvästi enemmän, noin 60 prosenttia edellisvuodesta. Kaikista Viron matkustajista henkilö- ja linja-autossa matkustaneiden matkustajien osuus on noin 30 prosenttia, kun vuonna 2002 näiden autollisten matkustajien osuus oli noin 25 prosenttia. Autollisten matkustajien määrällä on merkitystä matkustajatuonnin kannalta, sillä autolliset mat-

Taulukko 9. **Suomeen Ruotsin, Viron ja Saksan laivaliikenteessä saapuneet henkilöt ja kulkuneuvot 2004**

	Ruotsi		Viro		Saksa	
	2004	Muutos, % 2003/04	2004	Muutos, % 2003/04	2004	Muutos, % 2003/04
Saapuneet henkilöt	4 724 000	+2,5	3 011 000	+6,0	122 000	-27,6
Saapuneet hlöautot	358 000	-2,7	220 000	+62,7	43 000	-32,2
Saapuneet linja-autot	9 000	+1,5	8 000	+57,0	400	+18,9

kustajat tuovat alkoholia keskimäärin enemmän kuin autottomat. Vuonna 2004 autolliset matkustajat toivat väkeviä alkoholijuomia vajaat 40 prosenttia enemmän sekä mietoja viinejä ja olutta reilut kaksi kertaa enemmän kuin autottomat matkustajat.

Vuonna 2004 laivamatkustuksessa Ruotsiin ei tapahtunut suuria muutoksia. Etukäteen pelättiin, että matkustajatuonnin vapautuminen Virosta olisi saattanut vähentää laivamatkustusta Ruotsiin. Näin ei kuitenkaan ole käynyt, sillä toisaalta varustamot alensivat Ruotsin laivojen verovapaita hintoja tasolle, jossa hintaero Suomen alentuneisiin hintoihin pysyi ennallaan ja toisaalta Ruotsin laivaliikenne ei ole ehkä yhtä suuressa määrin ostosmatkailua kuin Viron laivaliikenne.

Matkustus Saksaan laski selvästi. Syynä tähän lienee käytettyjen autojen ostajien määrän väheneminen. Myös suomalaisten matkustus Venäjälle on laskenut. Etenkin rajaseudun asukkaiden matkustusta Venäjälle on vähentänyt pakollisten matkustusasiakirjojen, kuten autovakuutuksen, kallistuminen.

4.3.1. Viron laivamatkustajien profiili

Tilastokeskuksen matkailua koskevan tutkimuksen avulla on pystytty kartoittamaan matkustajaryhmien eroja alkoholin ja savukkeiden matkustajatuonnissa.

Vuoden 2001 Viron laivamatkustajista tehtyyn vastaavaan selvitykseen verrattuna matkustajaprofiilissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Tästä voidaan päätellä, että matkustajatuontikiintiöistä luopuminen ei ole houkutelut uusia ryhmiä ostosmatkailuun. Suomalaisten matkustus Viroon on saavuttanut 2000-luvulla niin laajan tason, että matkustajamäärien ei ennakoitukaan suuresti kasvavan. Ostosmatkailijat voivat tuoda mukanaan entistä suuremman määrän alkoholijuomia, joten matkoja ei ole tarvetta tehdä yhtä usein kuin tuontikiintiöiden vallitessa.

Viroon matkustavista valtaosa asuu etäisyydellä, josta päivämatka Viroon on tehtävissä vaivattomasti. Noin 30 prosenttia matkustajista asuu pääkaupunkiseudulla ja vajaat 80 prosenttia alueiden Pohjanmaa, Keski-Suomi, Savo ja Pohjois-Karjala eteläpuolella. Koko väestöstä vajaat 65 prosenttia asuu tällä alueella, joten Viron matkustus on yleisempää päivämatkan etäisyydellä asuvien kuin kauempana asuvien keskuudessa.

Matkustajatuonnissa on havaittavissa alueellisia eroja. Mitä pohjoisempaa Suomesta matkustaja tulee Viron risteilylle, sitä enemmän hän tuo väkeviä juomia. Etelässä asuvat tuovat puolestaan keskimääräistä enemmän olutta, siideriä ja long drink -juomia sekä viiniä.

Miehet tuovat keskimääräistä enemmän alkoholijuomia kuin naiset. Suurin ero sukupuolten välillä on väkevissä juomissa, joita miehet tuovat keskimäärin yli kolme litraa, kun naisten keskimääräinen tuontierä on 1,5 litraa. Myös olutta miehet tuovat selvästi nai-

sia enemmän. Ikäryhmittäin ei ole nähtävissä kovin suuria eroja. Muista ikäryhmistä erotuvat vain 45-64-vuotiaat, jotka tuovat väkeviä ja olutta enemmän kuin muut.

Alkoholijuomia tuovista matkustajista noin 60 prosenttia on palkansaajia tai yrittäjiä, mikä vastaa yleisesti ottaen väestön rakennetta. Alkoholin matkustajatuonnissa näkyy eroja sosioekonomisen aseman mukaan. Keskimääräistä enemmän väkeviä ja viinejä ovat tuoneet työntekijät, yrittäjät ja työttömät.

Savukkeiden tuonnissa ei ollut havaittavissa vastaavia eroja. Savukkeet ovat logistisesti helppoja ja kevyitä kuljettaa, mikä voi selittää alueellisten erojen puuttumisen. Lisäksi savukkeiden 200 kappaleen tuontikiintiö vaikuttaa siihen, että käytännössä kaikki savukkeita tuovat matkailijat tuovat niitä sallitun maksimimäärän.

5 TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

5.1 Verotuotot

Alkoholijuoma- ja tupakkaverotuotot ovat valtiolle tärkeä verotulojen lähde. Niiden yhteenlaskettu osuus valtion verotuloista on noin viisi prosenttia.

Taulukosta 10 käy ilmi, että alkoholijuomavero on tuottanut viime vuosina noin 1,3 miljardia euroa. Vuonna 2004 alkoholijuomaverotuotto aleni talousarviossa ennustetun mukaisesti noin 300 miljoonaa euroa, eli 21,5 prosenttia edellisvuodesta. Vuonna 2004 alkoholijuomaverokertymää vähensivät alkoholiverotason alentaminen ja matkustajatuonnin lisääntyminen.

Vuonna 2005 alkoholijuomaverotuottojen ennustetaan laskevan edelleen vajaat 10 prosenttia. Syynä tähän on se, että toisaalta vuoden 2004 kertymässä on laskennallisesti mukana korkeamman verotason kuukausia (joulukuu 2003, tammi- ja helmikuu 2004), ja toisaalta matkustajatuonti Virossa vapautui vasta toukokuun alusta. Lisäksi vuoden 2005 alusta alkoholijuomaveron lisävero erotettiin omaksi verolajikseen eli juomapakkausveroksi.

Vuonna 2004 alkoholijuomaveropohja kasvoi tilastoidun kulutuksen kasvun verran eli 6,5 prosenttia edellisvuodesta. Ennusteiden mukaisesti Suomessa verotetun alkoholin määrää kasvattivat etenkin väkevien juomien kasvanut kulutus ja lisäksi oluen kulutuksen kasvu. Sen sijaan ennusteiden vastaisesti viinien ja väli tuotteiden verotettu määrä on

Taulukko10. **Alkoholijuomaveron tuotto vuosina 2002-2005**

	Verokertymä miljoonaa euroa
2002	1338
2003	1378
2004 talousarvio	1050
2004 tilinpäätös	1071
2005 talousarvio	968

laskenut hieman edellisestä vuodesta. Tämä johtunee juomaryhmien välisistä kulutuksen muutoksista. Esimerkiksi halpoja valko- ja hedelmäviinejä sekä välituoteryhmän väkeviä viinejä kulutetaan entistä vähemmän. Ennen veronalennusta nämä juomat olivat tyyppillisiä tuotteita humalahakuisessa juomisessa, mutta mitä ilmeisimmin veronalennuksen jälkeen kulutus on siirtynyt niistä väkeviin juomiin. Alkoholin kulutuksessa tapahtuneita muutoksia on tarkasteltu tarkemmin luvussa 4.1.

Tupakkavero tuo valtiolle verotuloja vuosittain noin 600 miljoonaa euroa. Vuoden 2004 talousarviossa ennustettiin verotulojen laskevan 140 miljoonaa euroa eli vajaat 25 prosenttia edellisvuodesta. Syynä tähän oli matkustajatuontimääräysten muuttuminen. Vaikka tupakkatuotteiden määrälliset rajoitukset uusista jäsenmaista säilyivät ennallaan, arvioitiin alkoholien tuonnin vapautumisen kasvattavan myös tupakkatuotteiden tuontia.

Taulukosta 11 näkyy, että tupakkaverotuotto ja veropohja on säilynyt ennustettua paremmin. Vuonna 2004 tupakkaverotuotto oli vuoden 2003 tasolla, kun Suomessa verotettujen savukkeiden kulutus pysyi edellisvuosien tasolla. Tupakan kulutusta on tarkasteltu tarkemmin luvussa 4.2.

Tupakkaveropohja on edelleen herkkä muutoksille, koska hintaero lähialueisiin Viroon ja Venäjään on suuri. Lisäksi 31.12.2009 tapahtuva tupakkatuotteiden matkustajatuonnin vapautuminen Viirosta on merkittävä uhka veropohjan säilymiselle.

Taulukko 11. **Tupakkaveron tuotto vuosina 2002-2005**

	Verokertymä miljoonaa euroa
2002	600
2003	592
2004 talousarvio	452
2004 tilinpäätös	600
2005 talousarvio	570

5.2 Inflaatio

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin, että veronmuutoksen kuluttajahintaindeksiä alentava vaikutus on noin yhden prosenttiyksikön suuruinen. Tämän vaikutuksena julkisen talouden indeksisidonnaisten menoerien arvioitiin jäävän hitaamman inflaation seurauksena hieman alhaisemmaksi kuin ilman veronmuutosta.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2004 toteutunut kuluttajahintojen vuosimuutos eli inflaatio oli keskimäärin 0,2 prosenttia. Vuonna 2004 alkoholiveron muutos oli merkit-

tävin kuluttajahintojen nousua hillinnyt yksittäinen tekijä. Vuonna 2004 alkoholijuomaveron alenemisen vaikutus kuluttajahintaindeksiin oli -0,8 prosenttiyksikköä eli hieman ennustettua vähäisempi. Kaikkiaan hitaan inflaation vuoksi mm. eläkkeiden indeksikorotukset jäivät poikkeuksellisen pieniksi. Kansaneläkkeiden vaatimatonta indeksikorotusta korvattiin tasokorotuksen aikaistamisella maaliskuuhun 2005 aiemmin suunnitellun vuoden 2006 asemesta.

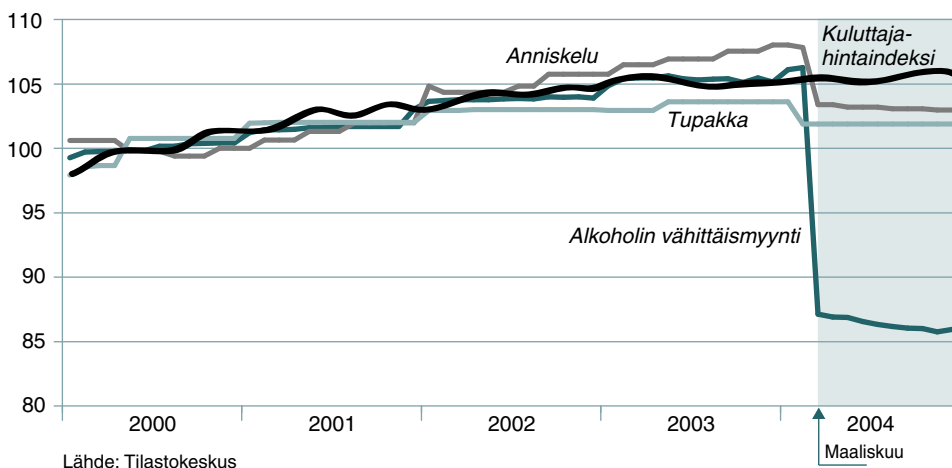
5.3 Alkoholiveron alennuksen siirtyminen hintoihin

Kuviossa 5 on esitetty alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden hintakehitys suhteessa kuluttajahintaindeksiin kuukausitasolla vuosina 2000-2004.

Kuviosta 5 käy ilmi, että vuosina 2000-2003 alkoholin ja tupakan hinnat kehittyivät lähes samassa suhteessa kuluttajahintaindeksin kanssa. Vuoden 2004 helmi-maaliskuun taitteessa näkyy hyvin alkoholijuomaveron muutoksen vaikutus hintoihin. Keskimäärin 33 prosentin alkoholiveron alennus laski alkoholin vähittäishintoja 18 prosenttia.

Veronalennus oli eri suuruinen eri tuoteryhmissä, joten veronalennuksen vaikutus eri juomaryhmien vähittäishintaan vaihteli. Lisäksi juomaryhmien sisällä tuotteiden alkoholipitoisuus vaihtelee, mikä luonnollisesti myös vaikuttaa tuotteen hintaan.

Kuvio 5. **Alkoholin ja tupakkatuotteiden hintojen kehitys suhteessa kuluttajahintaindeksiin 2000-2004, 100= vuosi 2000**

Taulukko 12. *Veronalennuksen ennustettu ja toteutunut muutos alkoholijuomien vähittäismyyntihinnoissa helmi-maaliskuussa 2004*

	Veronalennuksen määrä, %	Veronalennuksen arvioitu vaikutus hintaan, %	Toteutunut hinnanmuutos vähittäismyynnissä, %
Etyylialkoholi	- 44	- 37	- 25-36
Viinit	- 10	- 3	- 5
Välituotteet	- 40	- 34	- 25-30
Olut	- 32	- 15	- 15

Lähde: VM ja Stakes

Taulukossa 12 on verrattu eri juomaryhmissä ennustettua ja toteutunutta hinnanmuutosta. Taulukosta näkyy, että veronalennus siirtyi varsin hyvin hintoihin.

Väkeivistä juomista laskivat keskimääräisesti eniten viinien hinnat, keskimäärin 36 prosenttia. Muiden väkevien hinnat alenivat keskimäärin 25 prosenttia. Etyylialkoholi-ryhmään sisältyvien long drink –juomien hinnat laskivat keskimäärin 12 prosenttia. Viiniryhmän sisällä mietojen viinien hinnat laskivat keskimäärin kolme prosenttia ja siidereiden kahdeksan prosenttia. Välituotteet-ryhmän sisällä väkevien viinien hinnat alenivat 25 prosentilla.

Veronalennus laski sellaisenaan Alkon myymien tuotteiden hintoja. Alko tarkastaa hintojaan neljä kertaa vuodessa tammi-, huhti -, heinä- ja lokakuussa. Veronalennus ajoitui maaliskuun alkuun, jolloin tavarantoimittajat eivät voineet muuttaa hintojaan muutoin kuin veronalennuksen verran. Alkon hinnoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia myöhemminkään vuoden 2004 kuluessa.

Vuoden 2004 aikana päivittäistavarakaupassa myytävän keskioluen hinnat ovat laskeutuneet paikoin enemmän kuin veronalennuksen verran. Helmi-maaliskuussa 2004 Stakesin hintaseurannassa keskioluen hinta aleni keskimäärin 14,5 prosenttia eli enemmän kuin Alkon myymän vahvan oluen hinta, joka aleni 13,5 prosenttia. Syynä tähän oli suurten päivittäistavarakauppojen ja panimoiden voimakas hintakilpailu. Päivittäistavarakauppojen myymän keskioluen hinnan lasku jatkui edelleen kesän ja syksyn 2004 aikana.

Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto arvioi veronalennuksen alentavan anniskeluhintoja seitsemän prosenttia. Anniskeluhinnat laskivat kuitenkin vähemmän, vajaan kolme prosenttia. Ennakoitua pienempi hintojen lasku on johtunut ravintoloiden muista kustannuspaineista, kuten kasvaneista työvoimakustannuksista.

5.4 Tupakkatuotteiden hintojen kehitys

Vuonna 2004 tupakkatuotteiden hinnat laskivat keskimäärin 1,3 prosenttia, vaikka tupakkaveroa ei muutettu. Savukkeiden hinnat laskivat keskimäärin 1,5 prosenttia edellisvuodesta eli muiden tupakkatuotteiden hintoja enemmän. Syynä tähän oli laillisten halpahintaisten savukkeiden kasvanut osuus markkinoista. Savukkeiksi käärittävän irtotupakan hinta pysyi edellisvuoden tasolla, joten savukkeiden ja irtotupakan hintaero tasoittui. Tämä puolestaan aiheutti kulutuksen siirtymistä irtotupakasta savukkeisiin. Sikareiden keskimääräinen hinta nousi noin yhden prosentin edellisvuodesta.

6 ALKOHOLIHAITAT

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin, että alkoholihaitat sekä alkoholihaitoista aiheutuvat kustannukset kasvavat samassa suhteessa kulutuksen kasvun kanssa.

Vuonna 2000 alkoholin käytön yhteiskunnalle aiheuttamat välittömät kustannukset olivat 0,5-0,7 miljardia euroa. Sosiaali- ja terveystenonien osuus tästä oli noin 40 prosenttia, yleisen turvallisuuden 40 prosenttia ja omaisuusvahinkojen hieman yli 15 prosenttia.

Alkoholin kokonaiskulutuksen ja alkoholihaittojen välillä on kiinteä yhteys. Koska alkoholiehtoisiksi luokiteltaviin haittoihin vaikuttavat alkoholin käyttömäärien lisäksi monet muutkin tekijät, riippuu alkoholihaittojen kehitys myös muissa tekijöissä tapahtuvista muutoksista.

Myös alkoholin kokonaiskulutuksen ja suurkuluttajien määrän välillä on kiinteä suhde. Suurkuluttajan kriteerinä pidetään miehillä 24 kerta-annosta ja naisilla 16 kerta-annosta viikossa. Yksi alkoholiannos on esimerkiksi pullollinen keskio lutka tai 12 senttilitraa mietoa viiniä. Vuonna 2003 alkoholin suurkuluttajia arvioitiin olevan Suomessa noin 400 000. Hallituksen esityksessä suurkuluttajien määrän arvioitiin kasvavan noin 600 000 henkilöön. Suurkuluttajat aiheuttavat merkittävän osan onnettomuuksista ja väkivaltatapauksista. Myös alkoholin aiheuttamat terveyshaitat kumuloituvat suurkuluttajiin. Veronalennuksen seurauksena on ollut nähtävissä, että kasvanut alkoholin kulutus on kärjistänyt juuri suurkuluttajien ongelmia.

6.1 Sosiaali- ja terveyshaitat

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin sosiaali- ja terveyshaittojen kasvavan samassa suhteessa kulutuksen kasvun kanssa. Monet alkoholin aiheuttamat sosiaali- ja terveyshaitat alkavat näkyä yhteiskunnassa vasta pidemmällä aikavälillä, kuin alkoholiveron alenuksesta on tähän mennessä kulunut. Näin alkoholiveron muutoksen jälkeisen ajan tilanetta kuvaavia tilastoja tai tutkimuksia ei ole vielä ilmestynyt kovin paljon.

Alkoholiehtoiset sairaudet ja alkoholikuolemat ovat merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Alkoholilla on myös vaikuttavana tekijänä monissa huostaanotoissa, lasten laiminlyönnissä sekä työstä poissaoloissa ja tapaturmissa. Näiden haittojen kehityksestä veronalennuksen jälkeen ei ole vielä saatavissa tilastoja.

Seuraavassa on tietoa tähän mennessä ilmestyneistä selvityksistä, jotka antavat viitteitä sosiaali- ja terveysvaikutuksissa tapahtuneista muutoksista. Lisäksi kappaleen lopussa on luettelo vuoden 2005 aikana ilmestyvistä tutkimuksista.

Nuorten alkoholinkäyttö

Alkoholiveron alennuksen arvioitiin osaltaan lisäävän alkoholin saatavuutta nuorten keskuudessa, mikä puolestaan voi lisätä nuorten alkoholin käyttöä ja humalajuomista.

Kansanterveyslaitoksen vuosittaisessa kyselymenetelmällä tehdyssä terveystutkimusraportissa ei todettu 15-24-vuotiaiden alkoholinkulutuksen kasvaneen - pikemminkin päinvastoin.

Stakesin kouluterveyskysely tutkii perus- ja lukioasteen oppilaiden terveystutkimusta ja -asenteita. Huhtikuussa 2004 tehdyn kyselyn tulosten perusteella ei näy yksiselitteistä muutosta nuorten alkoholin käytössä. Koko tutkimusikäluokan alkoholinkäyttö oli vähentynyt. Sen sijaan lukion 1. ja 2. luokkalaisten toistuva tosihumalaan juominen oli lisääntynyt huomattavasti.

Valtioneuvoston alkoholiohjelmassa on nostettu esiin huoli etenkin perheiden ja lasten hyvinvoinnin turvaamisesta eri ikävaiheissa. Nuorten alkoholinkäyttö lisääntyi merkittävästi 1980-luvulla ja etenkin humalajuomisen kasvusuunta on jatkunut 1990-luvulla. Eurooppalaisten nuorten päihteiden käyttöä selvittävän ESPAD-tutkimuksen mukaan suomalaisnuorten juomakokeilut alkavat eurooppalaisittain aikaisin. Alaikäisten nuorten nauttima alkoholi on usein olutta tai siideriä, joka on ostettu vähittäismyyntipisteestä joko itse tai vanhempaa tuttua apuna käyttäen. Nuoret saavat alkoholia usein myös kotoa. Ennen matkustajatuonin vapautumista tehtyjen tutkimusten mukaan noin joka kymmenes alkoholia käyttäneistä 14-16 -vuotiaista nuorista oli viime juomakerrallaan nauttinut myös ulkomailta tuotua alkoholia. Koska nuoret voivat varsin helposti hankkia alkoholia on alkoholin hinta nuorten alkoholin käyttöön keskeisesti vaikuttava tekijä.

Työikäisten terveyskäyttäytyminen

Kansanterveyslaitoksen työikäisten 15-63 -vuotiaiden suomalaisten terveyskäyttäytymistä ja terveyttä keväällä 2004 selvittäneen kyselytutkimuksen mukaan työikäisten alkoholin kulutus oli kasvanut.

Tämän tutkimuksen kenttävaiheen alussa oli alkoholijuomien hinta Suomessa laskeutunut veronlaskun takia ja kenttävaiheen aikana EU:hun liittyi uusia jäseniä, mm. Viro, mistä syystä alkoholin saatavuus parani. Huomionarvoista oli varsinkin keski-ikäisten ikäryhmän 55-64 -vuotiaiden alkoholin käytön merkittävä kasvu. Sekä miesten että naisten väkevien alkoholijuomien kulutus kasvoi. Miehet joivat myös entistä enemmän olutta. Lähemmässä tarkastelussa todettiin, että alkoholin saatavuuden paraneminen ja hinnan laskeminen vaikutti eri tavoin koulutusasteen mukaan. Alkoholin kulutuksessa ei havaittu lainkaan muutosta koulutetuimmassa ryhmässä, mutta sen sijaan kulutus kasvoi kahden matalimman koulutustason ryhmässä.

Päihdehuollon jonotustilanne

Vuonna 2004 lääninhallitukset tekivät peruspalveluarvioinnin, jossa kunnilta kysyttiin mm. päihdepalvelujen jonotustilannetta. Päihdehuoltolain perusteella kunnan on huolehdittava päihdehuollon järjestämisestä siten, että se vastaa sisällöltään ja laajuudeltaan kunnassa esiintyvää tarvetta ja palvelujen piiriin tulisi päästä riittävän helposti ja omaloitteisesti.

Kuntakyselyn mukaan vuonna 2004 Suomen kunnista vajaassa 65 prosentissa avokatkaisuhoitoon pääsi ilman jonotusta ja yli viikon jonotusaikoja ei ollut missään päin Suomea. Ympäri vuorokautiseen katkaisu- ja vieroitushoitoon pääsi välittömästi 65 prosentissa kunnista. Jonot olivat yli viikon pituisia vain muutamissa Oulun ja Länsi-Suomen läänin kunnissa. Kuntouttavaan laitoshoitoon pääsi heti 28 prosentissa kunnista ja viikon sisällä 36 prosentista kunnista. Eniten pitkiä jonotusaikoja oli Etelä-Suomen läänissä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen tekemässä koko maata koskevassa yhteenvedossa arvioidaan, että kunnissa ei ole lisätty hoitomahdollisuuksia päihdeiden käytön kasvun aiheuttaman tarpeen mukaisesti. Päihdepalvelujen asiakasmäärät eivät ole kasvaneet vaan pidentyneet hoitajaksot viestivät huonokuntoisemmista asiakkaista sekä päihdeiden sekakäytöstä. Katkaisuhoidon saatavuus on kohtuullisen hyvä ja sitä järjestetään sekä sosiaali- että terveydenhuollon yksiköissä. Kuitenkin välittömästi katkaisuhuoltoon pääsee vain joka toisessa kunnassa ja vajaassa kymmenesosassa kuntia katkaisuhuolto ei ole järjestetty lainkaan.

Ilmestyviä tutkimuksia ja tilastotietoja

Seuraavassa on koottuna tietoa alkoholiveron alennuksen jälkeisen ajan sosiaali- ja terveyshaittoja kuvaavista tutkimuksista ja tilastoista sekä niiden julkaisuaikatauluista:

- Kansanterveyslaitos: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn yksikön selvitys alkoholiehtoisista tapaturmista valmistuu vuoden 2005 aikana.
- Kansanterveyslaitos: Työ- ja eläkeikäisen väestön terveyskäyttäytymistutkimukset toteutetaan vuonna 2005 ja tulokset julkaistaan syksyllä 2005.
- Stakes: Päihteiden käytöstä aiheutuvaa sairaalahoitoa, päihdehuollon palveluiden käyttöä ja kustannuksia koskevat tiedot valmistuvat vuoden 2005 lopulla. Päihdetapaukset sosiaali- ja terveydenhuollossa toteutetaan vuonna 2006.
- Stakes: Nuorten terveystapatutkimuksen tulokset julkaistaan kesäkuussa 2005. Kouluterveystutkimus toteutetaan vuosittain ja vuoden 2005 tulokset julkaistaan elokuussa 2005.
- Stakes: alkoholipaneelitutkimuksen tulokset julkaistaan syksyllä 2005.
- Työterveyslaitos: Työikäisten/työssäkävien alkoholinkäyttöä ja alkoholiongelmia selvittävät tutkimusprojektit tuottavat väliraporttinsa vuoden 2005 kuluessa.
- Tilastokeskus: Alkoholikuolemia koskevat tilastot valmistuvat vuoden 2005 lopulla.
- Tilastokeskus: Alkoholitapaukset tieliikenneonnettomuuksissa kuolleiden ja loukkaantuneiden joukossa valmistuu vuonna 2005.

6.2 Haitat yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle

Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen vaikuttavien alkoholihaittojen muutoksista saadaan tietoa poliisitilastoista. Alkoholi on usein osallisena liikennerikkomuksissa, säilöön-otoissa ja väkivaltarikoksissa. Tilastokeskus tilastoi poliisin tietoon tulleet rikokset kuukausitasolla.

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen kohdistuvien rikosten kasvavan samassa suhteessa kuin alkoholin kulutus kasvaa. Vuonna 2004 alkoholin kokonaiskulutus kasvoi 9,6 prosenttia edellisvuodesta.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla on arvioitu alkoholiehtoisien rikosten kehitystä vuosina 1995-2004 Tilastokeskuksen 5.4.2005 ilmestyneiden tilastojen perusteella.

Numeerisesti tarkasteluna vuoden 2004 rikoskehitys keskeisissä rikostyypeissä voidaan jakaa seuraavasti:

- Rattijuopumus, päihtymyksen vuoksi säilöönötettujen määrä ja henkirikokset lisääntyivät prosentuaalisesti saman verran tai enemmän kuin alkoholin kulutus kasvoi verrattuna edellisvuoteen. Henkirikosten yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon pienistä luvuista johtuva satunnaisvaihtelu. Suuresta kasvuprosentista huolimatta vuoden 2004 henkirikosluku asettuu lähelle pitkän aikavälin keskiarvoa.
- Pahoinpitelyt lisääntyivät hieman edellisvuodesta.
- Omaisuus- ja huumausainerikokset vähenivät edellisvuodesta.

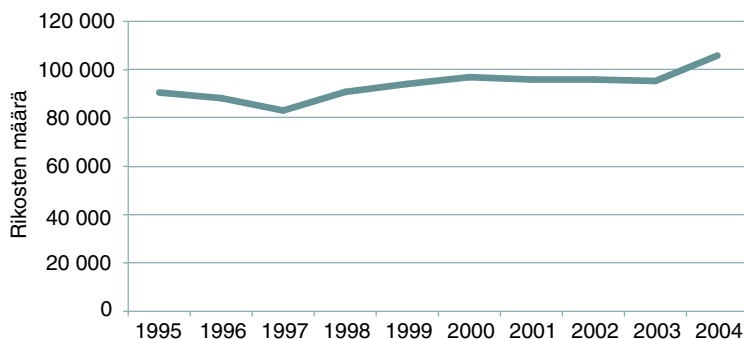
Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston mukaan alkoholin kulutuksen kasvuprosenttia vastaava rikollisuuden kasvu ilmenee vain välittömästi alkoholin käyttöön liittyvissä rikoksissa. Tässäkin on huomattava, että rikollisuuden kasvu saattaa johtua esimerkiksi tehostuneesta kontrollista, ei välttämättä rikollisuudessa tapahtuneista muutoksista.

Seuraavassa on esitetty kehitys keskeisissä rikostyypeissä vuosina 1995-2004.

Päihtyneiden säilöönötöt

Päihtymyksen vuoksi säilöönötettujen suurin luku tarkastelujaksolla 1995-2004 on noin 105 000 vuodelta 2004, alhaisin 83 000 vuodelta 1997. Päihtymyksen vuoksi säilöönötettujen määrä kasvoi 11 prosenttia vuodesta 2003 vuoteen 2004 verrattuna (95 275 – 105 819).

Kuvio 6. *Päihtymyksen vuoksi säilöönötetut 1995-2004*

Lähde: Tilastokeskus

Päihtymyksen takia säilöön otettujen määrä alkoi kasvaa alkoholin hinnan alennuttua maaliskuussa 2004. Helsingin poliisilaitoksen tekemän selvityksen mukaan säilöön ottojen kasvu johtuu ensisijaisesti siitä, että alkoholin suurkuluttajien ongelmat ovat pahentuneet. Vaikeassa päihdekierteessä olevia otetaan säilöön entistä useammin.

Ongelmakäyttäjien lisääntyneet ongelmat näkyvät myös kotihälytystilastoissa. Kotihälytysten yhteydessä päihtyneenä säilöön otettujen määrä kasvoi yli 15 prosenttia. Kuitenkin sellaisten tapausten määrä, joissa kotihälytystehtävissä oli esiintynyt perheväkivaltaa ja päihtynyt henkilö oli otettu säilöön, lisääntyi vain kolme prosenttia.

Rattijuopumukset

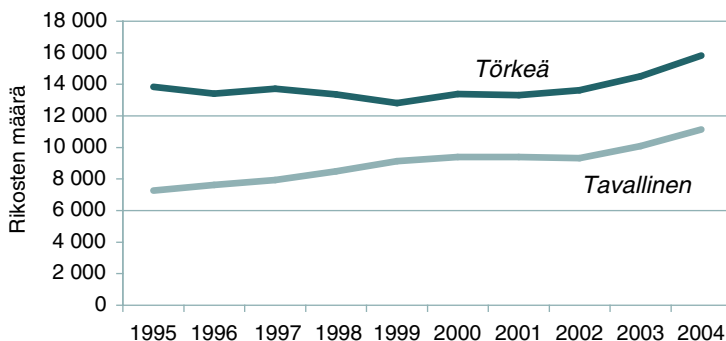
Rattijuopumuksissa tarkastelujakson 1995-2004 korkein luku on noin 27 000 vuonna 2004, alhaisin 21 000 vuonna 1996. Rattijuopumuksissa on nousua 10 prosenttia vuodesta 2003 vuoteen 2004 (24 604 – 26 977). Kehitys tavallisessa ja törkeässä rattijuopumuksessa on viime vuosina ollut melko samansuuntainen.

Vuonna 2004 sekä tavallisten että törkeiden rattijuopumusrikosten kasvu ajoittui alkuvuoteen, osin jo alkoholin hinnan alentamista edeltäviin kuukausiin. Vuoden 2004 jälkipuoliskon kehitys vastasi edellisen vuoden kehitystä.

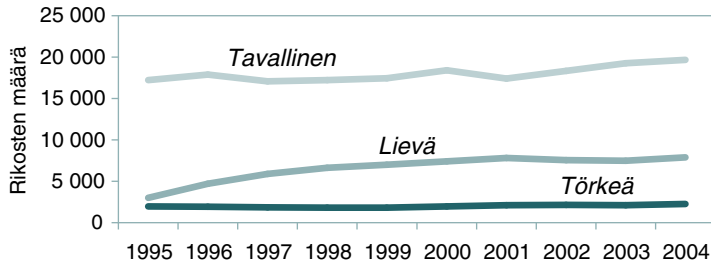
Väkivaltarikokset

Pahoinpitelyrikoksissa tarkastelujakson 1995-2004 korkein luku on noin 29 800 vuodelta 2004, alhaisin 22 000 vuodelta 1995. Pahoinpitelyiden kokonaismäärä kasvoi kolme pro-

Kuvio 7. **Rattijuopumukset ajanjaksolla 1995-2004**

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 8. *Pahoinpitelyt ajanjaksolla 1995-2004*

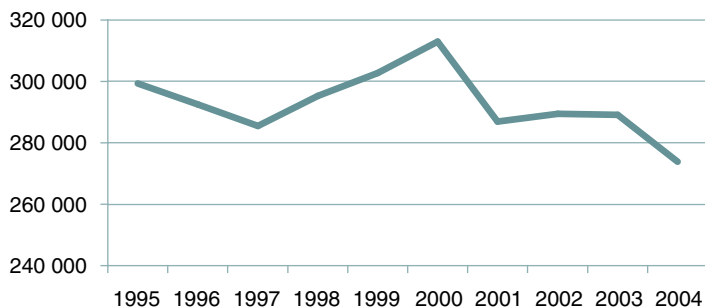
Lähde: Tilastokeskus

senttia vuodesta 2003 vuoteen 2004 (28 862 – 29 806). Pahoinpitelyrikosten eri muodoissa - törkeä, tavallinen ja lievä – kehitys on ollut viime vuosina melko samansuuntainen.

Henkirikoksissa tarkastelujakson 1995-2004 korkein luku on 155 vuonna 2001, alhaisin 103 vuonna 2003. Kasvua vuodesta 2003 vuoteen 2004 on 40 prosenttia (103 – 144). Suuresta kasvuprosentista huolimatta vuoden 2004 luku asettuu lähelle tarkastelujakson keskiarvoa.

Omaisuusrikokset

Tarkastelujaksolla 1995-2004 omaisuusrikoksia tilastoitiin enimmillään noin 313 000 vuonna 2000, alin luku 274 000 on vuodelta 2004. Omaisuusrikokset vähenivät noin viisi prosenttia vuodesta 2003 vuoteen 2004 (289 070 – 273 873).

Kuvio 10. *Omaisuusrikokset ajanjaksolla 1995-2004*

Lähde: Tilastokeskus

Kehitys vuoden 2005 tammi-maaliskuussa

Vuoden 2005 alkupuolen kehitystä on mielenkiintoista katsoa etenkin välittömästi alkoholin käyttöön liittyvissä rikoslajeissa, joissa havaittiin kasvua vuonna 2004. Tällaisia rikoslajeja olivat rattijuopumukset, päihtyneiden säilöönnotot, pahoinpitelyt ja henkirikokset. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan rikollisuuden kasvu näissä rikoslajeissa näyttää taittuneen vuoden 2005 alkukuukausina.

Seuraavassa on esitetty katsaus rikoslajeittain vuoden 2005 kehitykseen:

- Rattijuopumusten määrä oli tammikuussa 2005 vuoden 2004 tasolla, mutta laski sen jälkeen niin, että maaliskuussa rattijuopumusten määrä alitti vuosien 2003 ja 2004 tason. Kehitys oli laskeva sekä tavallisissa että törkeissä rattijuopumuksissa.
- Vuonna 2005 päihtymyksen takia säilöön otettujen määrä oli tammi-helmikuussa edellisistä vuosia korkeampi, mutta laski maaliskuussa alle vuoden 2004 tason.
- Pahoinpitelyjen määrä oli tammikuussa 2005 suurempi kuin kahtena aikaisempana vuonna. Maaliskuussa 2005 pahoinpitelyjen määrä jäi alhaisemmaksi kuin vuosina 2003 ja 2004.
- Vuoden 2005 tammi-maaliskuussa poliisin tietoon tuli 33 henkirikosta. Luku on edellisistä vuotista alhaisempi (49 henkirikosta).

7 HARMAA TALOUS

Hallituksen esityksessä 80/2003 alkoholiveron alennuksen yhtenä tavoitteena oli estää harmaiden markkinoiden kasvua. Harmailla markkinoilla tapahtuvista muutoksista saadaan tietoa tullilta ja poliisilta. Taulukossa 13 on esitetty tullin alkoholi- ja savuketakavarikoiden määrän kehitys vuosina 2002-2004.

Vuonna 2004 tullin takavarikoiman alkoholin määrä nousi noin 20 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Takavarikkomäärästä suurin osa selittyy kahdella suurella takavarikolla. Alkuvuodesta ennen alkoholiveron laskua takavarikoitiin 23 000 litran pirtuerä Vietnamista saapuneesta kontista. Toinen merkittävä alkoholin haltuunotto tehtiin internet-kaupankäynnin yhteydessä.

Suomeen alkoholia salakuljetetaan pääasiassa Venäjältä, mutta myös entistä enemmän Länsi-Euroopasta, lähinnä Espanjasta. Vuonna 2004 pirtun osuus oli vajaat 40 prosenttia takavarikoidusta alkoholista, mikä on samaa tasoa kuin edellisvuonna. Tullin mukaan on viitteitä, että alkoholin salakuljetuksen painopiste olisi siirtymässä itäiseltä rajalta eteläiselle.

Taulukko 13. **Tullin alkoholi- ja savuketakavarikoiden määrät 2002-2004**

	2002	2003	2004
Alkoholi, litraa	66 000	72 000	86 000
Savukkeet, miljoonaa kpl	21,8	19,4	13,6

Lähde: Tullihallitus

Taulukko 14. **Alkoholipitoisen aineen salakuljetusrikoksesta epäiltyjen määrän kehitys vuosina 2002-2004**

	2002	2003	2004
Salakuljetusrikosten määrä yhteensä	2 871	2 368	843
Ammattimaisten salakuljetusrikosten määrä	53	63	43

Lähde: Tullihallitus

Kaikkiaan voidaan arvioida, että alkoholin laittomat markkinat Suomessa eivät ole kasvaneet. Tätä tukee alkoholipitoisen aineen salakuljetusrikosten määrän väheneminen vuonna 2004 verrattuna edellisvuoteen (taulukko 14). Myös Tuotevalvontakeskuksen ja Stake-sin vuosittainen haastattelututkimus tukee tätä. Tutkimuksen mukaan suomalaiset olisivat nauttineet vuonna 2004 vähemmän salakuljetettua ja laittomasti valmistettua alkoholia kuin edellisinä vuosina.

Vuonna 2004 tullin tietoon tuli alkoholin salakuljetusrikoksia 63 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Lisäksi vuonna 2004 ammattimaiset alkoholin salakuljetustapaukset vähenivät kolmannekseen edellisvuodesta. Salakuljetusrikosten määrän vähenemiseen vaikuttaa osaltaan matkustajatuontikiintiöiden ja aikarajoituksen poistaminen, mistä johdettua matkustaja ei käytännössä syyllisty salakuljetusrikokseen yhtä helposti kuin aiemmin. Toisaalta määrällisten matkustajatuontirajoitusten poistaminen ja alkoholiveron alenus ovat vaikuttaneet siihen, että salakuljetetun alkoholin markkinoille on jäänyt entistä vähemmän kysyntää ja laittomasta myynnistä saatava tuotto on pienentynyt, mikä vaikuttaa etenkin ammattimaisten salakuljetusrikosten vähenemiseen.

Tullihallituksen arvion mukaan alkoholin laittomat markkinat ovat todennäköisesti siirtymässä perinteisen pirtun salakuljetuksen sijasta yhä enemmän internet-kaupan piiriin. Alkoholijuomien ostaminen internetin välityksellä on laillista, kunhan verot maksetaan Suomeen. Lisäksi matkustajatuontirajoitusten poistuminen EU-liikenteestä on johtanut siihen, että katukaupassa matkustajatuomisina tuodut alkoholijuomat ovat syrjäyttäneet pirtun. Tästä huolimatta tullin tiedustelutietojen mukaan myös pirtua on edelleen laittomilla markkinoilla ja sen katukauppahinnoissa ei ole tapahtunut muutosta.

Vuonna 2004 tullin savuketakavarikat vähenivät 30 prosenttia edellisvuodesta (taulukko 13). Kuitenkin savukkeiden ammattimainen salakuljetus on edelleen todellinen uhka. Helmikuussa 2005 eteläinen tullipiiri teki 4,5 miljoonan savukkeen takavarikon, joka oli suurin kolmeen vuoteen. Erityisen huolestuttavaa kehityksessä on ollut se, että Suomeen

salakuljetetut savukkeet ovat olleet alkuperäisvalmisteita, eivät tuotevääreännöksiä. Tämä kehitys osoittaa Suomen olevan jo nykyisellä vero- ja hintatasolla houkutteleva salakuljetuskohde. Savukkeiden matkustajatuonti on myös hyvin herkkä kääntymään uudelleen kasvuun. Savukkeiden hinta Virossa on noin puolet ja Venäjällä jopa alle kolmanneksen Suomen hintatasosta.

Tullivalvonta

Alkoholijuomien matkustajatuomisten valvonta sisäliikenteessä tapahtuu kohdennettuja tarkastuksia hyväksikäyttäen. EU:n laajentumiseen liittyen tullissa on valmisteltu kokonaisvaltainen valvontastrategia, joka koostuu seuraavista osa-alueista:

- Etukäteistiedon saannin varmistaminen maahan tulevista henkilöistä, ajoneuvoista ja konteista. Tässä tarkoituksessa tulli on tehnyt yhteistyö- eli MOU-sopimuksia elinkeinoelämän eri edustajien ja kaupallisten toimijoiden (kuten huolintaliikkeen, varus-tamot, laivameklarit ja ahtaajat) kanssa. Tällä hetkellä voimassa on 16 sopimusta ja noin 20 sopimusta on tekovaiheessa tai suunnitteilla.
- Analyysitoiminnan kehittäminen.
- Poliisi, tulli ja rajavartiolaitos ovat perustaneet yhteiset analyysi- ja tiedustelukeskukset ja ovat yhdessä kehittäneet taktiset menetelmät Suomeen saapuvan matkustajatuonnin valvomiseksi.
- Uusien teknisten välineiden, esimerkiksi hahmontunnistuslaitteiden (LIPRE), ja liikkuvien läpivalaisulaitteiden laajennettu käyttöönotto.
- Erilliset operaatiot.

8 ELINKEINOPOLIITTISET VAIKUTUKSET

Alkoholijuomaveron muutoksen yhtenä tavoitteena oli säilyttää alkoholisidonnaisten elinkeinojen toimintaedellytykset Suomessa. Matkustajatuontikiintiöiden poistaminen ja EU:n laajeneminen lisäsivät kilpailua alkoholin ja tulevaisuudessa myös tupakkatuotteiden markkinoilla. Hallituksen esityksessä 80/2003 kilpailun lisääntymisen arvioitiin voivan aiheuttaa ongelmia joidenkin toimijoiden kannattavuudelle, mikä puolestaan olisi voinut johtaa toiminnan supistuksiin ja lakkauttamisiin. Erityisesti näiden ongelmien arvioitiin kohdistuvan pienimpiin anniskelupaikkoihin ja vähittäiskauppojen yksiköihin, joiden kannattavuus voi oleellisesti heiketä jo vähäisestäkin myynnin määrän pienenemisestä.

Alkoholi- ja tupakkasidonnaisten elinkeinojen toimintamahdollisuuksiin Suomessa vaikuttaa merkittävästi harmaiden markkinoiden osuus. Hallituksen esityksen yhtenä tavoitteena oli estää harmaiden markkinoiden kasvua.

Toteutetuilla alkoholiveron alennuksilla alkoholin määrällinen myynti Suomessa kasvoi ennustetun suuntaisesti, mikä on säilyttänyt alkoholin myyntiä ja anniskelua harjoittavien toimijoiden toimintaedellytyksiä. Harmaiden markkinoiden kasvun torjuminen on myös turvannut laillisen elinkeinon toimintaa Suomessa.

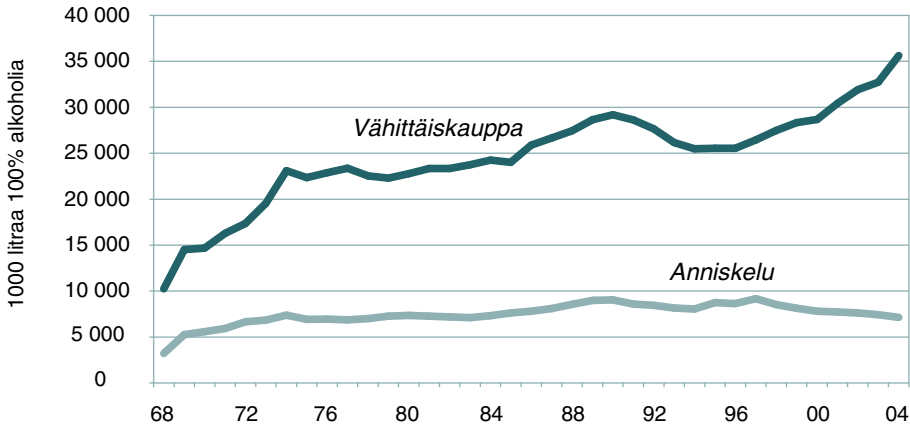
8.1 Muutokset jakelussa

Alkoholilaki (1143/1994) säätelee alkoholin vähittäismyynnistä ja anniskelusta Suomessa. Jakelua valvovat Tuotevalvontakeskus ja lääninhallitukset.

Kuviossa 11 on esitetty alkoholin myynnin jakautuminen vähittäiskaupan ja anniskelun kesken pitkällä aikavälillä.

Alkolla on monopoli alkoholipitoisuudeltaan yli 4,7 tilavuusprosenttisten juominen vähittäismyynnissä. Vuonna 2004 Alkon osuus kaikesta alkoholin jakelusta 100 prosenttisena alkoholina oli 44 prosenttia. Vuonna 2004 Alkon myynnistä eniten kasvoi väkevien juomien myynti 21 prosenttia edellisestä vuodesta. Väkeviä viinejä myytiin 15 prosenttia ja long

Kuvio 11. **Alkoholijuomien kulutuksen jakautuminen 100-prosentin alkoholina vähittäiskaupan ja anniskelun kesken vuosina 1994-2004**

drink -juomia 14 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Sen sijaan Alkon mietojen viinien, siidereiden ja mallasjuomien myynti laski. Mietot viinit -ryhmän sisällä myynti kehittyi eri tavoin. Volyymitaan suurimman tuoteryhmän punaviinin myynti kasvoi viisi prosenttia ja kuohuviinien seitsemän prosenttia. Valkoviinien myynti puolestaan laski viisi prosenttia ja muiden hedelmäviinien 28 prosenttia, kun kulutusta siirtyi oletettavasti väkeviin juomiin.

Vähittäismyyntimonopolin ulkopuolella ovat yksinomaan käymisteitse valmistetut enintään 4,7 prosenttiset alkoholijuomat ja niin sanotut tilaviinit. Alkon ulkopuolinen vähittäiskauppa tapahtuu lähinnä elintarvikeliikkeiden, -kioskien ja huoltoasemien kautta. Vuonna 2004 näiden toimijoiden keskinäisissä osuuksissa tapahtui merkittäviä muutoksia. Suuret päivittäistavarakaupat kasvattivat osuuttaan alkoholin myynninvolyymistä oluen voimakkaan hintakilpailun vuoksi. Päivittäistavarakauppasektorin sisällä pienten myymälöiden, elintarvikeliikkeiden ja huoltoasemien oluen myynti laski edellisestä vuodesta. Koko päivittäistavarakauppasektorin long drink -juomien ja siidereiden myynti laski.

Useita vuosia jatkunut anniskelumyynnin osuuden väheneminen myynnin volyymistä jatkui vuonna 2004. Anniskeluravintoloiden määrä väheni noin kolmella prosentilla edellisvuodesta. On syytä huomata, että määrän lasku oli samalla tasolla kuin anniskeluravintoloiden määrän lasku vuonna 2003 verrattuna vuoteen 2002.

Absoluuttisen alkoholin kulutustilastointi liittyy ensisijaisesti alkoholin aiheuttamien haittojen seuraamiseen, eikä sitä voida käyttää ainoana mittarina elinkeinoelämän toimintaedellytyksien seuraamisessa. Taulukossa 15 on tarkasteltu alkoholijuomien jakelua myynnin arvon mukaan.

Taulukko 15. *Alkoholijuomien myynnin arvo ja osuus jakelusta myynnin arvon mukaan vuosina 2003 ja 2004*

	2003 miljoonaa euroa	2004* miljoonaa euroa	Osuus (%) jakelusta myynnin arvon mukaan vuonna 2004	Muutos (%) osuudessa jakelusta 2003/2004
Alko	1 364	1 210	31,5	-1,2
Muu vähittäiskauppa	1 368	1 250	32,5	-0,2
Anniskelu	1 444	1 383	36,0	+1,4
Yhteensä	4 176	3 843	100,0	

Lähde: Tuotevalvontakeskus

Vuonna 2004 tapahtuneiden toimintaympäristön muutosten, etenkin alkoholijuomaveron alentamisen, seurauksena alkoholijuomien myynnin arvo laski, vaikka Suomessa myydyin alkoholin määrä kasvoi. Kaikkien jakelukanavien myynnin arvo väheni. Myynnin arvolla mitattuna jakeluteiden osuudet kehittyivät päinvastaisesti kuin myynnin volyymilla mitattuna. Myynnin arvon mukaan Alkon ja muun vähittäiskaupan osuus jakelusta väheni ja anniskelun osuus jakelusta kasvoi. Syynä tähän oli se, että veronalennuksen vaikutus anniskeluhintoihin oli pienempi kuin vähittäismyyntihintoihin, joten anniskelun suhteellinen osuus myynnin arvosta kasvoi verrattuna muihin jakelukanaviin.

8.2 Myynti laivaliikenteessä

Viron laivaliikenteen kannalta Viron liittyminen EU:hun aiheutti merkittäviä muutoksia. Alkoholin matkustajatuonnin määrärajoitukset ja 20 tunnin -aikarajoitus poistettiin. Viron EU-jäsenyyden myötä Viron ja Suomen välisen laivaliikenteen verovapaa myymälämyynti lopetettiin, mikä osin heikensi varustamoiden toimintaedellytyksiä. Anniskelumuutos laivoilla säilyi edelleen verottomana.

Laivojen hintataso noudattaa yleensä halvimman kohdesataman hintatasoa. Viron liikenteessä alkoholin ja tupakan hinnat eivät juurikaan muuttuneet. Viron liikenteen hinnat ovat samaa tasoa tai hieman kalliimpia kuin Tallinnan sataman myymälöiden hinnat. Ruotsin liikenteen verovapaat hinnat laskivat maaliskuun alusta, joten laivojen myymälöiden hintaero Suomen alentuneisiin hintoihin säilyi ennallaan.

Varustamot siirsivät laivamyymälöissään myytävien tuotteiden sisäänostoja Viroon, jossa verollinen hintataso on Suomea alhaisempi. Tullihallituksen mukaan Suomessa tapahtunut muonitus eli laivojen ja ilma-alusten verottomaan myyntiin hankittujen alkoholijuomien määrä väheni 20 prosentilla ja tupakkatuotteiden noin 30 prosentilla edellis-

vuodesta. Merkittävin syy muonituksen vähenemiseen oli Viron liikenteen verovapaan myynnin loppuminen.

Tuontirajoitusten poistuttua varustamot uusivat Viron liikenteen matkakonseptejaan. Laivojen aikatauluja muutettiin, reittiliikenne lisääntyi ja risteilyliikenne väheni. Risteilykonseptit muuttuivat. Varustamot kehittivät myymälämyyntiään mm. avaamalla myymälöitä Tallinnan satamaan ja kehittämällä logistiikkapalvelujaan esimerkiksi lanseeraamalla ennakkotilauspalveluja.

8.3 Työllisyys

Alkoholialan välittömät ja välilliset työllisyysvaikutukset on arvioitu noin 25 000 henkilötyövuodeksi. Alkoholijuomateollisuus, mukaan luettuna panimoteollisuus työllistää noin 1500 henkilöä. Alkoholiteollisuus on sidoksissa eri toimialoihin, kuten maatalouteen, pakkaus-, metalli- ja paperiteollisuuteen sekä palvelualoihin, joista tukku- ja vähittäiskaupan on arvioitu työllistävän vajaat 2 800 henkilötyövuotta. Suurin yksittäinen työllistäjä on anniskeluravintolat, joissa arvioidaan tehtävän noin 17 000 henkilötyövuotta.

Alkoholinveron muutoksesta kulunut ajanjakso on liian lyhyt työllisyysvaikutusten tarkastelemiseksi. Voidaan kuitenkin todeta, että alkoholinveron laskun seurauksena alkoholin myynti Suomessa kasvoi, mikä turvasi alkoholisidonnaisten elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja työllisyyttä Suomessa. Vuonna 2004 anniskelusektorin työllisyys väheni 3,2 prosenttia edellisvuodesta. Kehitys on ollut laskevaa koko 2000-luvun ajan eli samansuuntainen kuin anniskelumyynnin määrällinenkin kehitys.

Tupakan tilastoidun kulutuksen säilyminen edellisvuotisella tasolla on säilyttänyt tupakkasidonnaisten elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja työllisyyttä Suomessa. Markkinoiden kehityksestä huolimatta suuri kotimainen valmistaja lopetti toimintansa vuonna 2004.

9 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

Vuonna 2004 alkoholin matkustajatuonti kasvoi kaikkiaan 75 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Samalla Suomeen tulleiden pantittomien juomapakkasten määrä kasvoi.

Hallituksen esityksessä 80/2003 arvioitiin, että vuonna 2004 lasipulloja tuotaisiin kaikkiaan noin 22 miljoonaa kappaletta, jossa olisi lisäystä 13 miljoonaa kappaletta vuoteen 2003.

Lasipullojen osuus tuoduista juomapakkauksista on ennakoitua pienempi. Syynä tähän oli matkustajatuontijuomapakkausten materiaalien muuttuminen. Valmistajat kehittivät juomapakkauksia kestävämmiksi ja helpommin kuljetettaviksi, jotta entistä suurempien juomamäärien tuonti olisi helpompaa. Lasi korvautui muilla raaka-aineilla. Väkevät juomat ovat tyypillisesti 0,5 litran muovipulloissa ja viinit hanapakkauksissa. Matkustajatuontina tuotavien väkevien juomien ja viinien pakkaukset poikkeavat tällä hetkellä merkittävältä osin Suomessa myytyjen vastaavien juomien kierrätyspakkauksista, eivätkä näin päädy juomapakkausten kierrätysjärjestelmiin, vaan muun sekajätteen joukkoon rasittaen siten ympäristöä.

Hallituksen esityksessä arvioitiin matkustajatuontina tuotavien oluttölkkien määrän nousevan 111 miljoonaan tölkkiin, jossa olisi lisäystä noin 30 miljoonaa tölkkiä eli 37 prosenttia vuodesta 2002. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2004 oluen matkustajatuonti oli vajaat 30 miljoonaa litraa eli noin 90 miljoonaa tölkkiä. Alan toimijoiden mukaan pantittomien tölkkien määrä on kasvanut tölkkien palautusjärjestelmissä. Vuonna 2004 kasvua oli noin seitsemän prosenttia edellisvuodesta.

10 KANSAINVÄLINEN KEHITYS

Suomessa harjoitettuun alkoholi- ja tupakkaveropolitiikkaan vaikuttaa kehitys EU:ssa, koska alkoholi- ja tupakkaverot kuuluvat EU:n harmonoituihin verolajeihin. Kappaleessa 10.1 on käyty läpi keskeisiä EU-tason alkoholi- ja tupakkapolitiikan kehityshankkeita, jotka toteutuessaan lähivuosina vaikuttavat myös Suomen kansalliseen alkoholi- ja tupakkaverolainsäädäntöön.

Matkustajatuonnin vapauduttua lähialueiden verotasojen kehitys vaikuttaa entistä enemmän Suomeen tulevan matkustajatuonnin määrään. Kappaleissa 10.2 - 10.5 on tarkasteltu Suomen kannalta mielenkiintoista kehitystä muissa EU:n jäsenvaltioissa.

10.1 Kehitys Euroopan unionissa

Komissio antoi toukokuussa 2004 kertomuksen alkoholiin ja alkoholijuomiin sovellettavien valmisteverojen määristä. Kertomukseen ei liittynyt direktiivimuutosehdotusta. Suomen hallituksen kannan mukaan komission tulisi antaa direktiivin muutosehdotus erityisesti väkevien alkoholijuomien osalta. Väkevien alkoholijuomien minimiverotason korottamisella olisi vaikutuksia myös nuorison suosimiin alkoholipitoisiin juomasekoituksiin eli ns. limuviinoihin.

Neuvoston työryhmässä jäsenvaltioiden kannat ovat jakautuneet etenkin minimiverotasojen korottamisesta. Ecofin-neuvostossa hyväksyttiin 12.4.2005 kuitenkin yksimielisesti puheenjohtajan ehdottamat päätelmät, joiden mukaan neuvosto pyytää komissiota antamaan alkoholijuomia koskevan verodirektiivimuutosehdotuksen. Siinä komission tulisi ottaa huomioon alkoholijuomien minimiverotason reaaliarvon tarkistukset ja myöntää siirtymäaikoja ja poikkeuksia niille jäsenvaltioille, joille veronkorotus voi aiheuttaa ongelmia. Lisäksi alkoholijuomaveroluokitukset tulisi uudistaa.

Komission odotetaan antavan direktiiviehdotuksen Suomen puheenjohtajuuskaudella vuonna 2006.

Taulukossa 16 on verrattu alkoholiveron määriä juomaryhmittäin EU:ssa, tulevilla jäsenmailla Romaniassa ja Bulgariassa sekä EU-jäsenyysneuvottelut aloittaneessa Turkissa sekä eräissä muissa Euroopan maissa.

Taulukko 16. *Alkoholiverotus EU:n jäsenvaltioissa sekä eräissä muissa maissa helmikuussa 2005, euroa litralta 100-prosentin alkoholia*

Maa	Väkevät alkoholijuomat	Välituotteet*	Viini*	Olut
EU:n minimivero	5,50	2,50	0,00	1,87
Romania	2,80	2,50	0,00	1,50
Bulgaria	3,83	2,56	0,00	1,92
Kypros	6,08	2,54	0,00	4,87
Slovakia	6,24	3,33	0,00	3,12
Slovenia	6,94	3,47	0,00	6,85
Italia	7,31	3,12	0,00	3,98
Espanja	7,55	2,80	0,00	1,81
Unkari	7,80	2,98	0,30	4,26
Latvia	8,24	5,83	4,09	1,92
Tšekin tasavalta	8,38	8,38	0,00	1,90
Portugali	9,16	2,96	0,00	3,17
Liettua	9,27	3,70	3,95	2,03
Kreikka	9,45	2,60	0,00	2,83
Viro	9,71	5,97	6,04	3,71
Itävalta	10,00	4,06	0,00	5,20
Luxemburg	10,41	3,72	0,00	1,98
Puola	10,43	3,48	2,83	3,93
Saksa	13,03	8,50	0,00	1,97
Ranska	14,50	11,89	0,31	2,60
Belgia	16,61	5,51	4,28	4,28
Alankomaat	17,75	5,70	5,37	5,02
Sveitsi	18,72	9,36	0,00	3,19
Tanska	20,16	7,88	7,50	6,84
Malta	23,29	2,59	0,00	1,86
Suomi	28,25	23,56	19,27	19,45
Iso-Britannia	28,31	17,52	21,51	18,22
Turkki	37,92	36,15	15,94	12,71
Irlanti	39,25	22,01	24,82	19,87
Ruotsi	55,53	27,79	22,23	16,28
Norja	66,52	43,35	43,35	43,35
Islanti	80,55	60,09	47,80	36,74

* Laskelmat perustuvat seuraaviin alkoholipitoisuuksiin: olut 5 tilavuusprosenttia, viini 11 tilavuusprosenttia ja välituotteet 18 tilavuusprosenttia

Tupakka

EU:n minimivero savukkeille koostuu yksikköverosta ja vähittäismyyntiarvoon perustuvasta osasta. Sen vähimmäisvaikutuksen on oltava 57 prosenttia tuotteen vähittäismyyntihinnasta kaikki verot mukaan luettuina. Yksikkövero ei saa olla pienempi kuin 5 eikä suurempi kuin 55 prosenttia savukkeista kannettavasta valmiste- ja arvonlisäveron yhteenlasketusta kokonaisveron määrästä. Lisäksi savukkeiden veron tulee olla vähintään 60 euroa 1 000 kysytyimmän hintaluokan savuketta kohti.

Taulukko 17. *EU:n jäsenmaiden kysytyimmän savukkeiden hintaluokan (mppc) vertailu tammikuussa 2005*

Maa	Suosituin hintaluokka 20 kpl pakkaus
Iso-Britannia	6,98
Irlanti	6,25
Ranska	5,00
Ruotsi	4,26
Saksa	4,21
Tanska	4,03
Suomi	4,00
Alankomaat	3,68
Malta	3,61
Belgia	3,56
Itävalta	3,00
Kypros	2,87
Italia	2,80
Kreikka	2,70
Luxemburg	2,48
Portugali	2,40
Espanja	2,10
Slovenia	1,75
Slovakia	1,75
Unkari	1,69
Tšekin tasavalta	1,39
Puola	1,21
Viro	1,15
Liettua	0,90
Latvia	0,54

Vuonna 2004 tapahtuneessa EU:n laajenemisessa jäseniksi tulleet itäisen Euroopan valtiot saivat siirtymäaikoja tupakkaveronsa saattamiseksi EU:n minimitasolle. Siirtymäajan muut jäsenvaltiot voivat rajoittaa tupakkatuotteiden matkustajatuontia näistä maista. Siirtymäsäännökset on esitetty taulukossa 2 sivulla 14.

Komissio antanee kertomuksen ja mahdollisen direktiiviehdotuksen tupakkaverotuksesta vuonna 2007. Vuonna 2005 jäsenvaltioilta on kysytty kantoja verotuksen rakenteen ja verotasojen mahdolliseksi uudistamiseksi.

Matkustajatuontirajoitukset

Vuonna 2004 komissio antoi ehdotuksen ns. järjestelmädirektiivin 92/12/ETY artiklan 7-10 muuttamisesta. Ehdotukseen sisältyivät säännökset, joiden mukaan yksityishenkilö voi tuoda mukanaan toisesta jäsenvaltiosta alkoholijuomia ja tupakkatuotteita henkilökohtaiseen käyttöönsä joutumatta uudelleen määräraamassa suorittamaan niistä valmisteveroja. Komissio ehdotti näiden viitteellisten rajojen poistamista, mutta useat jäsenvaltiot halusivat pitää rajat. Pohjoismaat halusivat säätää pakolliset kiinteät rajat matkustajien tuonnille ja lisäksi puolittaa nykyiset viitteelliset rajat Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehdyn päätöksen nojalla. Asian eteneminen todettiin kuitenkin ongelmalliseksi, koska päätös vaatii yksimielisyyttä. Myös tupakkatuotteiden matkustajatuontirajoitusten tiukentamiseen on ollut paineita eräiden muiden jäsenvaltioiden taholta.

Direktiivin muutosehdotus on edelleen auki neuvoston työryhmässä.

10.2 Tanska

Väkevien alkoholijuomien matkustajatuontia Tanskaan rajoittanut poikkeus sekä matkustajatuontin aikarajoitus loppuivat vuoden 2004 alusta. Puolustaakseen veropohjaansa ja vähentääkseen rajakauppaa Tanska laski väkevien juomien veroa 45 prosenttia 1.10.2003. Samoin perustein veronalennuslinja sai jatkoa 1.9.2005, kun Tanska alensi oluen ja viinin veroa 13 prosenttia sekä juomapakkausveroa 80 prosenttia 1.4.2005 alkaen.

Tanska alensi savukkeiden veroa 1.10.2003 vajaalla 20 prosentilla tupakkaveropohjan säilyttämiseksi ja rajakaupan vähentämiseksi. Veroa korotettiin kuitenkin 9.1.2005 lähtien nuorten tupakoinnin vähentämiseksi. Veron muutos on toteutettu niin, että halpojen savukkeiden hinta nousi suhteessa enemmän kuin muiden savukkeiden. Kysytyimmän hintaryhmän hinta nousi noin kolme prosenttia ja halpojen savukkeiden seitsemän prosenttia.

Tanskan valtiovarainministeriön selvityksen mukaan veronalennuksen seurauksena sekä alkoholin että tupakkatuotteiden matkustajatuonti Saksasta Tanskaan on vähentynyt.

10.3 Ruotsi

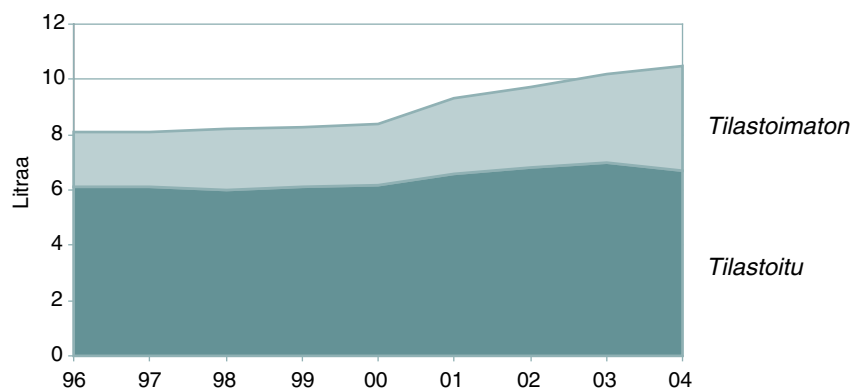
Vuonna 2004 Ruotsissa käytiin vilkasta alkoholipoliittista keskustelua matkustajatuonnin voimakkaan kasvun vuoksi. Alkoholin rajakauppa Tanskasta ja Saksasta Ruotsiin vilkastui, kun matkustajatuonti yhteisöalueelta Ruotsiin vapautui vuoden 2004 alusta.

Kuviossa 12 on esitetty alkoholin kokonaiskulutuksen kehitys Ruotsissa vuosina 1996-2004. Vuosina 2001-2003 kokonaiskulutus kasvoi 9,3 litrasta 10,2 litraan sataprosenttista alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti, sekä tilastoidun että tilastoimattoman kulutuksen kasvun vuoksi. Vuonna 2004 kokonaiskulutus kasvoi edelleen 10,5 litraan, mutta tilastoitunut kulutus väheni noin neljä prosenttia edellisvuodesta. Kokonaiskulutuksen kasvu aiheutui tilastoimattoman kulutuksen vajaan 19 prosentin kasvusta, jonka puolestaan sai aikaan matkustajatuonnin ja salakuljetuksen lisääntyminen. Vuonna 2004 arvioidaan matkustajatuonnin kasvaneen noin 18 prosenttia ja salakuljetuksen noin 29 prosenttia edellisvuodesta.

Voimakkaimmin muutokset näkyvät väkevien alkoholijuomien myynnissä ja matkustajatuonnissa. Taulukossa 18 on verrattu väkevien alkoholijuomien matkustajatuonnin ja vähittäismyyntimonopoli Systembolagetin myynnin kehitystä vuosina 2002-2004.

Kuten taulukosta 18 käy ilmi, vuonna 2004 väkeviä juomien matkustajatuonti oli määrältään suurempaa kuin niiden myynti Systembolagetissa. Vuonna 2004 Systembolagetin koko litramääräinen myynti laski viisi prosenttia. Myynnin lasku oli alueellisesti voimakkainta Etelä-Ruotsissa.

Kuvio 12. **Alkoholijuomien kulutus Ruotsissa vuosina 1996-2004 litroina 100-prosentin alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti**

Taulukko 18. **Väkevien juomien myynti Systembolagetissa ja matkustajatuonti vuosina 2002-2004, miljoonaa litraa**

	2002	2003	2004
Systembolagetin myynti	23,3	22,1	19,2
Matkustajatuonti	13,1	18,6	23,7

Lähde: Systembolaget, Sorad

Maaliskuussa 2005 valmistui selvitysmiehen ehdotus alkoholiveron muuttamisesta runsaan vuoden selvitystyön jälkeen. Raportissa ehdotetaan laskettavaksi väkevien veroa 40 prosenttia sekä oluen, viinin ja muiden käymisteitse valmistettujen juomien veroa 30 prosenttia vuoden 2006 alusta. Lisäksi ehdotetaan muutoksia myynnin ja anniskelun alaikärajoihin ja anniskelupaikkojen aukioloaikoihin.

Ruotsi nosti tupakkaveroa kahteen otteeseen vuonna 1997, minkä seurauksena tupakkaverotuotot laskivat voimakkaasti ja harmaat markkinat kasvoivat. Vuonna 1998 Ruotsi joutui laskemaan tupakkaveroa, mutta harmaat markkinat säilyivät.

10.4 Viro

Vuonna 2004 Virossa alkoholiverokertymä kasvoi 30,7 prosenttia edellisvuodesta. Verokertymän kasvu painottui kesä-syyskuuhun, jolloin keskimääräinen kasvu oli 48 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajanjaksosta. Kasvua selittää matkustajien, etenkin suomalaisten lisääntyneet alkoholiostot Virossa kesälomakuukausina. Yksittäisistä juomaryhmistä voimakkaimmin verokertymää kasvattivat etyylialkoholi ja viini.

Viro on päättänyt alkoholiveron vaiheittaisesta korottamisesta viisi prosenttia vuodessa seuraavan kolmen vuoden ajan.

Virossa, kuten muissakin EU:n uusissa itäisen Euroopan jäsenvaltioissa alkoholin ja tupakan harmaiden markkinoiden osuus on suuri. Virossa alkoholin ja tupakan harmaiden markkinoiden osuudeksi on arvioitu noin 20-30 prosenttia koko markkinoista. Viros-

Taulukko 19. **Alkoholijuomaverokertymä Virossa vuosina 2002-2004**

Vuosi	Alkoholijuomaverokertymä, miljoonaa euroa
2002	77,8
2003	82,6
2004	107,9

sa pelättiin, että mikäli alkoholiveron korotus olisi tehty yhdessä erässä olisi se kasvattanut harmaita markkinoita ja matkustajatuontia mm. Latviasta. Vuonna 1998 Virossa tehty alkoholiveron korotus vaikutti niin, että laillisen alkoholin myynti ja verotuotot laskivat ja laiton myynti lisääntyi.

Liittymissopimuksensa mukaisesti Viro nostaa tupakkaveriaan vuosittain vuoteen 2009 saakka, jolloin se saavuttaa EU:n minimiverotason.

10.5 Ranska ja Saksa

Ranska ja Saksa ovat nostaneet tupakkaveriaan useaan otteeseen viime vuosina. Tämän seurauksena rajakauppaongelmat lisääntyivät voimakkaasti. Vuonna 2004 tilastoimaton kulutus kasvoi Ranskassa noin 30 prosenttiin ja Saksassa 20 prosenttiin verrattuna edellisvuoteen.

11 YHTEENVETO

Vuonna 2004 alkoholin saatavuus Suomessa kasvoi, kun tammikuun alusta matkustajatuonti yhteisöalueelta vapautui ja toukokuun alusta halvan hintatason Viro liittyi EU:hun, jolloin myös Virosta Suomeen tuleva matkustajatuonti vapautui. Alkoholiveropohjan turvaamiseksi ja harmaiden markkinoiden torjumiseksi Suomessa päätettiin alkoholijuomaveron alentamisesta keskimäärin 33 prosentilla 1.3.2004 lähtien.

Alkoholin saatavuuden lisääntymisen seurauksena vuonna 2004 alkoholin kokonaiskulutus kasvoi 9,4 litrasta 10,3 litraan sataprosenttisena alkoholina asukasta kohti eli 9,6 prosenttia edellisvuodesta. Alkoholijuomaveron lasku lisäsi Suomessa verotettua eli tilastoitua kulutusta 6,5 prosentilla edellisvuodesta. Tilastoimattoman kulutuksen kasvu oli tätäkin voimakkaampaa 23,5 prosenttia edellisvuodesta. Kaikkiaan vuonna 2004 kokonaiskulutusta eniten kasvattanut yksittäinen tekijä oli edellisvuodesta lähes kaksinkertaiseksi kasvanut matkustajatuonti.

Koska alkoholiveron muutos ja matkustajatuonnin vapautuminen tapahtuivat kesken kalenterivuotta 2004 ennustetaan kokonaiskulutuksen kasvavan vuonna 2005 edelleen 10,8 litraan asukasta kohden sekä tilastoidun että tilastoimattoman kulutuksen lisääntymisen vuoksi.

Alkoholijuomaveron muutoksella ja alkoholinkulutuksen kasvulla on moninaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, joista osa on realisoitunut vuoden 2004 kuluessa, mutta osa tulee näkyviin vasta pidemmällä aikavälillä.

Vuonna 2004 alkoholiverotuotto aleni 300 miljoonalla eurolla 1071 miljoonaan euroon eli 21,5 prosentilla edellisvuodesta. Alkoholihaittojen kasvusta on saatu viitteitä poliisitilastoista. Tähän mennessä saatujen tietojen perusteella alkoholiin ja tupakkaan liittyvä harmaa talous ei ole kasvanut. Huhtikuuhun 2005 mennessä verotuotoissa, yleisessä järjestyksessä ja harmaassa taloudessa havaitut alkoholijuomaveron muutoksen vaikutukset ovat olleet hallituksen esityksessä 80/2003 ennustetun mukaisia.

Kasvaneen kulutuksen aiheuttamat haitat näyttävät ensivaiheessa kärjistyneen suurkuluttajien kohdalla. Kuitenkin sosiaali- ja terveystaloudellisten vaikutuksista ei ole vielä tilastoitua tietoa.

Vuonna 2004 Suomen tupakkamarkkinoilla ei tapahtunut yhtä dramaattisia muutoksia kuin alkoholimarkkinoilla. Kuitenkin matkustajatuonti yhteisöalueelta, lukuun ottamatta uusia jäsenvaltioita, vapautui ja alkoholin ennustetun matkustajatuonnin kasvun oletettiin houkuttelevan myös tupakkatuotteiden tuontiin.

Vuonna 2004 tupakkatuotteiden verotettu kulutus oli edellisvuoden tasolla. Tilastoitamaton kulutus väheni, kun matkustajatuonnin ja salakuljetuksen määrä laski edellisvuodesta. Ennusteita suotuisampaan veropohjan kehitykseen arvioidaan vaikuttaneen etenkin laillisten halpahintaisten savukkeiden kasvanut tarjonta Suomessa.

Tupakkatuotteiden matkustajatuonti koko yhteisöalueelta vapautuu 31.12.2009. Lisäksi vuoden 2005 alkupuolella on ollut viitteitä salakuljetuksen lisääntymisestä.

Alkoholi- ja tupakkatuotteiden markkinoiden ja kulutuksen sekä niistä aiheutuvien haittojen kehitystä seurataan edelleen tarkasti.